

ВИКОНАВЧИЙ ОРГАН КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКА МІСЬКА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ)

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ

**КОЛЕДЖ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА «КИЇВСЬКА МУНІЦИПАЛЬНА
АКАДЕМІЯ ТАНЦЮ ІМЕНІ СЕРЖА ЛИФАРЯ»**

(КМАТ ІМЕНІ СЕРЖА ЛИФАРЯ)

УХВАЛЕНО

Рішенням Вченої ради
Коледжу хореографічного мистецтва
«КМАТ імені Сержа Лифаря»

Протокол № 3 від 27.05.2022 р.
Зі змінами

Протокол № 5 від 30.06.2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Коледжу хореографічного
мистецтва «КМАТ імені Сержа
Лифаря»

Вячеслав КОЛОМІЄЦЬ

30 червня 2025 р.

**ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ, БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
ТА ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ**

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітнього компонента підготовки бакалавр

галузі знань 02 "КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО"

спеціальності 024 "ХОРЕОГРАФІЯ"

Київ – 2022

Обговорено та рекомендовано до використання у освітньому процесі на засіданні кафедри теоретичних дисциплін (протокол № 3 від 27.05.2022 р.).

Обговорено та рекомендовано до використання у освітньому процесі на засіданні кафедри теоретичних дисциплін (протокол № 7 від 30.06.2025 р.).

Обговорено та рекомендовано до використання в освітньому процесі на засіданні Навчально-методичної ради КМАТ імені Сержа Лифаря (протокол № 3 від 27.06.2025 р.).

Укладачі: Заводній Т.В. Нежива С.М., старші викладачі кафедри теоретичних дисциплін КМАТ імені Сержа Лифаря.

Викладачі:

Заводній Т.В., старший викладач кафедри теоретичних дисциплін, завідувач навчальною частиною, викладач-методист КМАТ імені Сержа Лифаря.

Нежива С.М., старший викладач кафедри теоретичних дисциплін, методист I категорії КМАТ імені Сержа Лифаря.

.

Основи екології, безпека життєдіяльності та основи охорони праці». Робоча програма освітнього компонента підготовки бакалавра. / Уклад.: Заводній Т.В. Нежива С. М. – К.: КМАТ імені Сержа Лифаря, 2025 р. – 85 с.

© КМАТ імені Сержа Лифаря, 2025

ЗМІСТ

1. Опис освітнього компонента	4
2. Мета та завдання освітнього компонента	5
3. Програма освітнього компонента	11
4. Структура освітнього компонента	68
5. Теми семінарських занять	71
6. Теми практичних занять	71
7. Теми для самостійного опрацювання	71
8. Індивідуальні завдання	72
9. Методи та форми навчання	72
10. Методи та форми контролю	73
11. Оцінювання результатів навчання	78
12. Методичне забезпечення	79
13. Рекомендована література	79

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, ступінь вищої освіти	Характеристика освітнього компонента
		денна форма навчання Цикл загальної підготовки
Кількість кредитів ЄКТС –4	Галузь знань 02 Культура і мистецтво Спеціальність 024 Хореографія	
	Перший (бакалаврський) рівень	Рік підготовки:
		1-й
		Семестр
Загальна кількість годин –120		1-й, 2-й
		Лекції
	Рівень вищої освіти Бакалавр	64 год.
		Семінарські
		8 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		48 год.
		Індивідуальні завдання
		-
		Вид контролю: залік, екзамен

Співвідношення обсягу аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи здобувачів освіти становить:
для денної форми навчання - 60% / 40%.

2. Мета та завдання освітнього компонента.

Мета:

- забезпечити здобувачів освіти сучасними знаннями про загальні закономірності виникнення небезпек та надзвичайних ситуацій, їхні властивості та вплив на людину й навколишнє середовище, а також сформувати необхідні для майбутньої професійної діяльності практичні вміння та навички з запобігання, ліквідації наслідків і захисту людей;

- сформувати у майбутніх фахівців комплексні знання з охорони праці, що охоплюють нормативно-правові, організаційні, фізіологічно-гігієнічні основи, а також техніку та пожежну безпеку. Набуті знання є підґрунтям для аналізу відповідності системи охорони праці встановленим нормативним вимогам, виявлення та оцінювання виробничих ризиків, науково обґрунтованого добору заходів захисту, а також забезпечення належної організації безпечної трудової діяльності з урахуванням професійних функцій і посадових обов'язків.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента є:

- усвідомлювати етичні норми і принципи та бути здатним примножувати культурні й наукові надбання суспільства у процесі виконання своїх професійних обов'язків;

- ефективно ідентифікувати та аналізувати ризики безпеки життєдіяльності у своїй професійній діяльності, розробляти заходи попередження, усувати проблеми, що виникають, та вміти надавати необхідну першу допомогу;

- сприяти вдосконаленню комунікаційних здібностей, започаткуванню творчого підходу та створенню атмосфери взаємної підтримки й оптимізму в колективі;

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні:

знати:

- основні етапи вивчення теоретичних правил, джерел небезпеки та алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях;
- нормування, характеристики та класифікація негативних факторів, що негативно впливають на здоров'я людини;
- формування безпеки людини, вплив психофізіологічних особливостей на безпеку через такі механізми як сенсомоторна сфера, увага та сприйняття, стійкість, втома;
- небезпеки у різних сферах життя які можуть виникнути в освітньому закладі, на вулиці, вдома та їх попередження, наслідки;

- безпека та захист під час надзвичайних ситуацій техногенного, природного, воєнного, соціально-політичного характеру;
- законодавство України у сфері безпеки життєдіяльності;
- основи надання самодопомоги та взаємодопомоги у разі невідкладних станів і небезпечних ситуацій;
- культура безпечної життєдіяльності: її сутність, етапи становлення та ключові життєві цінності;
- соціально-економічні, правові і організаційні основи охорони праці;
- основи гігієни праці і виробничої санітарії;
- основи виробничої і пожежної безпеки;
- законодавство України у сфері охорони праці;
- упорядкування та узагальнення нормативно-правових актів у сфері охорони праці відповідно до вимог державного реєстру;
- ключові положення законодавства України, що регламентують формування та функціонування систем управління охороною праці на державному, регіональному, галузевому та рівні суб'єктів господарювання;
- нормативно-правові засади, що визначають порядок організації та проведення навчання з питань охорони праці;
- механізми організації державного та громадського контролю у галузі охорони праці;
- організація та порядок розслідування і обліку випадків виробничого травматизму, професійних хвороб та аварій;
- методи дослідження виробничого травматизму та система заходів із профілактики професійних захворювань;
- сутність і коло питань, що охоплюють фізіологію, гігієну праці та виробничу санітарію;
- гігієнічна оцінка умов праці: вплив мікроклімату, якості повітря, освітлення, шуму, вібрацій та виробничих випромінювань на організм людини, їх наслідки й заходи щодо поліпшення умов праці;
- санітарно-гігієнічні норми розміщення підприємств та облаштування виробничих і допоміжних приміщень;
- безпекові вимоги до конструкції та експлуатації виробничого обладнання і робочих місць: матеріали, енергоспоживання, системи управління, захисні засоби та ергономічні рішення.

вміти:

- здійснювати оцінку безпеки взаємодії людини з життєвим середовищем;

- аналізувати умови перебування з точки зору забезпечення особистої та колективної безпеки;
- виявляти небезпеки, визначати їхні причини та прогнозувати можливі наслідки;
- аналізувати рівень ризику виникнення небезпечних ситуацій;
- оцінювати роль психофізіологічних чинників у збереженні особистої безпеки;
- застосовувати знання з надання першої медичної допомоги та правові норми щодо дій і відповідальності в екстремальних умовах;
- оцінювати рівень організації охорони праці з урахуванням законодавчих і нормативних вимог;
- формувати посадові обов'язки працівників з урахуванням вимог охорони праці та законодавчих норм;
- здатність планувати та забезпечувати проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці з урахуванням особливостей професійних обов'язків та рівня виробничих ризиків;
- здійснювати контроль за дотриманням вимог гігієни праці на робочих місцях;
- організовувати та проводити інструктажі з питань безпеки праці, спрямовані на запобігання впливу шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища.

Опанування освітнім компонентом сприяє формуванню наступних **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК05. Навички здійснення безпечної діяльності.

Опанування освітнім компонентом сприяє наступним **результатам навчання**:

Програмні результати навчання (ПР):

ПР05. Аналізувати проблеми безпеки життєдіяльності людини у професійній сфері, мати навички їх попередження, вирішення та надання першої допомоги.

Таблиця відповідності тем компетентностям та програмним результатам

Тема	Відповідні ЗК, ПР	Характер зв'язку / опис відповідності
1. Основи категоріально-понятійного апарату безпеки життєдіяльності та системний підхід до класифікації небезпек.	ЗК05, ПР05	Формує базові поняття безпеки, системний погляд на ризики, необхідні для професійної діяльності.

2. Взаємодія людини із життєвим середовищем як елемент системи “Людина – життєве середовище”: медико-біологічні засади безпеки життєдіяльності.	ЗК05, ПР05	Розвиває розуміння взаємозв’язку між здоров’ям, поведінкою та безпечними умовами життя.
3. Ризико-орієнтований підхід у моделюванні виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.	ЗК05, ПР05	Формує аналітичне мислення та вміння оцінювати ризики з метою попередження надзвичайних ситуацій.
4. Природні загрози як фактори виникнення надзвичайних ситуацій: класифікація, прояви та вплив на людину й довкілля.	ЗК05, ПР05	Забезпечує знання для ідентифікації небезпек, розуміння механізмів їх впливу на довкілля й людину.
5. Техногенні небезпеки: класифікація, причини виникнення та наслідки для людини й довкілля.	ЗК05, ПР05	Виховує відповідальність за безпечне використання техніки й технологій, усвідомлення потенційних загроз.
6. Промислові аварії й катастрофи як фактори ризику для безпеки життєдіяльності людини.	ЗК05, ПР05	Поглиблює розуміння масштабів техногенних ризиків і необхідності їх запобігання.
7. Пожежна безпека. Показники пожежовибухонебезпеки. Хімічна безпека.	ЗК05, ПР05	Забезпечує знання з протипожежних і хімічних заходів безпеки, розвиток навичок реагування.
8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.	ЗК05, ПР05	Виховує стійкість, критичне мислення, відповідальність у суспільних ризикових ситуаціях.
9. Організаційно-функціональна структура системи захисту населення в надзвичайних ситуаціях: управління та правове забезпечення безпеки.	ЗК05, ПР05	Формує системне бачення організації безпеки, знання законодавчої бази та дій у надзвичайних умовах.
10. Перша долікарська допомога при невідкладних станах.	ЗК05, ПР05	Розвиває практичні навички дій у невідкладних ситуаціях, формує готовність до допомоги іншим.
11. Основи валеології	ЗК02, ЗК05, ПР02, ПР05	Поєднує турботу про здоров’я, моральну відповідальність і культуру безпечної поведінки у професійному житті.
12. Екологія простору сцени та студії: вплив мікроклімату, акустики та матеріалів на професійну безпеку та виконавського потенціалу артиста балету.	ЗК05, ПР05	Підтримання належного мікроклімату, якості повітря та акустики є безпосереднім чинником безпечної діяльності артиста. Порушення температурного режиму, вологості чи акустичних норм створюють ризики теплового стресу,

		переохолодження, зниження концентрації, перевантаження слухового апарату. Аналіз цих факторів є необхідною навичкою для попередження небезпек та збереження виконавської працездатності.
13. Якість повітря у закритих репетиційних просторах: ризики респіраторних інфекцій та екологічно зумовлених алергічних реакцій.	ЗК05, ПР05	Застійне повітря, підвищена концентрація аерозолів, пилу чи мікроорганізмів створюють біологічні загрози, що впливають на здоров'я та виконавську працездатність артиста. Знання принципів безпечної вентиляції та санітарних норм дає змогу попереджати інфекції, швидко реагувати на ризики й підтримувати здорове репетиційне середовище.
14. Якість повітря у закритих репетиційних просторах: ризики респіраторних інфекцій та екологічно зумовлених алергічних реакцій.	ЗК05, ПР05	Застійне повітря, підвищена концентрація аерозолів, пилу чи мікроорганізмів створюють біологічні загрози, що впливають на здоров'я та виконавську працездатність артиста. Знання принципів безпечної вентиляції та санітарних норм дає змогу попереджати інфекції, швидко реагувати на ризики й підтримувати здорове репетиційне середовище.
15. «Єдине здоров'я» (One Health) і професійна гігієна артиста: запобігання дерматологічним і зоонозним ризикам у роботі з костюмами та гримом.	ЗК05, ПР05	Хімічний склад гриму, вторинне використання костюмів, контакт із натуральними матеріалами можуть спричинити алергії, дерматити або зоонозні зараження. Опанування правил професійної гігієни та безпечного використання матеріалів відповідає вимогам БЖД і сприяє профілактиці контактних небезпек
16. Особиста безпека в умовах кліматичних змін: адаптація тренувань і гастрольної діяльності до спеки та забруднення повітря.	ЗК05, ПР05	Зростання температур та рівня забруднення повітря посилює ризики теплового стресу, гіпоксії й перевантаження серцево-дихальної системи. Формування навичок адаптації (гідратація,

		регуляція навантаження, захист органів дихання) є ключовим компонентом безпечної діяльності артиста в сучасних умовах.
17. Аудит екологічної безпеки театрального простору: чек-лист хореографа як відповідального за безпеку репетиційного процесу.	ЗК05, ПР05	Хореограф має вміти виявляти екологічні та технічні ризики (небезпечні покриття, несправна вентиляція, токсичні матеріали), контролювати їх усунення й організовувати безпечний репетиційний простір. Це формує основу культури безпечної діяльності в мистецькому середовищі.
18. Циркулярна економіка в мистецтві: «зелена» сценографія та безпечне використання вторинних матеріалів.	ЗК05, ПР05	Вторинні матеріали можуть містити небезпечні хімічні домішки, формальдегіди чи важкі метали. Знання принципів безпечної перевірки, обробки та утилізації матеріалів дає змогу уникати токсичних ризиків і забезпечувати екологічно відповідальну сценографію.
19. Екологічна етика та хореографічна практика: мистецькі способи привернення уваги до екологічних загроз.	ЗК05, ПР05	Формування екологічної свідомості через перформанс чи хореографічні практики сприяє розвитку культури безпеки. Усвідомлення глобальних ризиків (кліматичних, техногенних, біологічних) є основою відповідальної поведінки артиста та його здатності попереджати небезпеки у професійному середовищі.

Пояснення до таблиці. Подана таблиця відображає логічний і змістовий зв'язок між темами освітнього компонента з безпеки життєдіяльності, відповідними загальними компетентностями (ЗК) та програмними результатами навчання (ПР). Тематична структура курсу вибудована за принципом поступового переходу від базових теоретичних понять безпеки життєдіяльності до прикладних аспектів професійної безпеки у сфері хореографічного та сценічного мистецтва.

Реалізація **ЗК05** забезпечується через формування у здобувачів освіти системного бачення небезпек, уміння ідентифікувати ризики природного, техногенного, соціального та екологічного походження, а також через розвиток навичок безпечної поведінки в умовах надзвичайних ситуацій і професійної діяльності. Значна увага приділяється ризик-орієнтованому

підходу, правовим та організаційним засадам захисту населення, питанням першої долікарської допомоги та особистої відповідальності за збереження життя і здоров'я.

Компетентність **ЗК02** реалізується у темах, пов'язаних із валеологією, екологічною етикою та концепцією «Єдине здоров'я», де безпека життєдіяльності розглядається не лише як сукупність захисних заходів, а як складова культури, моральної відповідальності та сталого професійного розвитку артиста.

Програмний результат **ПР05** досягається шляхом поєднання теоретичних знань із практичними навичками оцінювання ризиків, аналізу середовища, прийняття рішень у небезпечних ситуаціях і впровадження профілактичних заходів. Особливу прикладну спрямованість мають теми, що стосуються екології сценічного та репетиційного простору, якості повітря, мікроклімату, професійної гігієни, кліматичних викликів і безпечного використання матеріалів у сценографії.

У цілому таблиця демонструє, що освітній компонент формує у здобувачів освіти цілісне уявлення про безпеку життєдіяльності як інтегровану складову професійної діяльності у сфері перформативних мистецтв, сприяє розвитку відповідального ставлення до власного здоров'я, безпеки колективу та екологічної стійкості мистецького середовища.

3. Програма освітнього компонента

Освітній блок 1. «Основи екології та безпека життєдіяльності»

Тема 1. *Основи категоріально-понятійного апарату безпеки життєдіяльності та системний підхід до класифікації небезпек.*

Основні поняття та принципи моделі життєдіяльності людини. Ключові категорії безпеки: безпека, загроза, небезпека, ризик, надзвичайна ситуація. Аналіз взаємозв'язку безпеки людини, суспільства та держави, а також сутність національної безпеки.

Культура безпечної життєдіяльності як складової загальної культури, що виконує захисну функцію в розвитку людства.

Аксіоми та методологічні основи безпеки життєдіяльності, застосування системного підходу до аналізу небезпечних явищ.

Принципи таксономії, ідентифікації та квантифікації небезпек, а також їх класифікація за видами та характером впливу.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке безпека життєдіяльності?
2. Назвіть основні категорії та поняття безпеки життєдіяльності.
3. Що таке небезпека? Наведіть приклади.
4. Що таке загроза? Наведіть приклади.
5. Що таке ризик? Як він визначається?
6. Охарактеризуйте таксономію небезпек.

7. Назвіть основні види небезпек за походженням.
8. Назвіть основні види небезпек за характером впливу.
9. Що таке системний підхід у безпеці життєдіяльності?
10. Які основні елементи системи безпеки життєдіяльності?
11. Які основні завдання безпеки життєдіяльності?
12. Яка роль управління у забезпеченні безпеки життєдіяльності?

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть схему класифікації небезпек за походженням, характером дії та сферою виникнення.
2. Наведіть приклади небезпек для навчального середовища, побуту, майбутньої професійної діяльності.
3. Опрацюйте навчальну та нормативну літературу з теми. Складіть власні визначення таких категорій: безпека життєдіяльності, небезпека, ризик, загроза, шкідливий фактор, небезпечний фактор, система «людина – середовище – діяльність».

Література:

Основна:

1. Лапін В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008. — 288 с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediiialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21
4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232 с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.
3. І.В. Кочін Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях К.: "Здоров'я", 2005 р.

Тема 2. *Взаємодія людини із життєвим середовищем як елемент системи “Людина – життєве середовище”: медико-біологічні засади безпеки життєдіяльності.*

Поняття системи “Людина – життєве середовище”. Роль безпеки життєдіяльності у збереженні здоров’я людини. Середовище проживання людини. Характеристика природного, виробничого та побутового середовищ. Вплив факторів довкілля на життєдіяльність людини. Медико-біологічні основи безпеки життєдіяльності. Основні фізіологічні механізми адаптації організму до умов навколишнього середовища. Поняття гомеостазу як системи саморегуляції. Біоритми та функціональні стани організму людини. Вплив біоритмів на працездатність, самопочуття та стійкість до дії шкідливих факторів. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на стан людини. Фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні чинники ризику. Поняття гранично допустимих впливів. Аналізатори як система взаємодії людини з навколишнім середовищем. Будова та функції сенсорних систем, їх роль у забезпеченні безпеки життєдіяльності. Профілактика негативного впливу середовища на організм людини. Основні напрями збереження здоров’я, створення раціональних і безпечних умов життєдіяльності.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке середовище проживання?
2. Які основні складові середовища проживання?
3. Як класифікуються середовища проживання? Наведіть приклади.
4. Які фактори середовища впливають на здоров’я людини?
5. В чому полягає різниця між природним та соціальним середовищем?
6. Який вплив антропогенного середовища на здоров’я людини?
7. Які існують типи взаємодії людини з середовищем?
8. Як людина адаптується до змін у середовищі?
9. Які фізіологічні та психологічні наслідки впливу стресових факторів середовища?
10. Які механізми захисту організму від негативних впливів середовища?

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте основні групи чинників життєвого середовища (фізичні, хімічні, біологічні, психофізіологічні, соціальні) та наведіть приклади їх дії на організм людини.
2. Проаналізуйте, як організм людини реагує на несприятливі умови життєвого середовища.
3. Обґрунтуйте важливість знань з безпеки життєдіяльності для повсякденного життя та майбутньої професійної діяльності.

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.

2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. – К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2006. – 232с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.

Тема 3. Ризик-орієнтований підхід у моделюванні виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.

Актуальність ризик-орієнтованого підходу в системі безпеки життєдіяльності. Поняття ризику та його роль у прогнозуванні надзвичайних ситуацій. Види ризиків, фактори впливу, показники оцінки. Принципи ризик-орієнтованого підходу. Сутність, переваги та застосування у сфері цивільного захисту. Моделювання виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій. Основні етапи побудови моделей, аналіз сценаріїв, визначення ймовірності розвитку подій. Методи оцінювання ризику. Кількісні, якісні та імовірнісні методи; використання структурно-логічних моделей («дерево подій», «дерево відмов»).

Розробка ризик-стратегії. Планування заходів зі зниження ризику, мінімізація наслідків та підвищення стійкості системи до НС.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке ризик-орієнтований підхід та в чому його відмінність від традиційних методів управління НС?
2. Які основні принципи ризик-орієнтованого підходу?
3. Назвіть ключові етапи застосування ризик-орієнтованого підходу при аналізі НС.
4. Що таке структурно-логічна модель і для чого вона використовується в контексті НС?
5. Які основні типи структурно-логічних моделей використовуються для аналізу НС?
6. Як побудувати ймовірнісну структурно-логічну модель для конкретної НС?

7. Як можна використовувати ймовірнісні структурно-логічні моделі для оцінки ризиків НС?
8. Які заходи щодо запобігання та пом'якшення наслідків НС можна розробити на основі аналізу моделей?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні матеріали з теми та власними словами розкрийте зміст таких понять: надзвичайна ситуація, ризик та імовірність, небезпечна подія, сценарій розвитку надзвичайної ситуації, прийнятний рівень ризику, управління ризиками.
2. Визначте основні види ризиків, що можуть призвести до надзвичайних ситуацій (природні, техногенні, соціальні, екологічні тощо).
3. Оберіть одну потенційну небезпечну подію (наприклад, пожежу, повінь, аварію, вибух тощо) та:
 - опишіть передумови її виникнення;
 - побудуйте послідовність можливих етапів розвитку надзвичайної ситуації;
 - визначте ключові чинники, що впливають на масштаб і тяжкість наслідків.

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.
3. І.В. Кочін Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях К.: "Здоров'я", 2005 р.

Тема 4. *Природні загрози як фактори виникнення надзвичайних ситуацій: класифікація, прояви та вплив на людину й довкілля.*

Актуальність проблеми природних загроз у сучасному світі. Зростання частоти та масштабів природних катастроф. Поняття природної загрози та надзвичайної ситуації природного характеру. Визначення термінів, ознаки та критерії віднесення подій до НС природного походження. Класифікація природних загроз. Причини виникнення та механізми розвитку природних небезпечних процесів. Взаємозв'язок природних явищ, вплив кліматичних змін і людської діяльності. Прояви природних загроз і їх наслідки. Вплив на населення, господарські об'єкти, транспортну інфраструктуру, довкілля. Оцінка та прогнозування природних ризиків. Методи виявлення потенційних загроз, система моніторингу і раннього попередження. Заходи попередження та мінімізації наслідків природних катастроф. Організація дій у системі цивільного захисту, інженерні та екологічні заходи, підготовка населення.

Запитання для самоперевірки:

1. Як поділяють за причинами виникнення стихійні лиха?
2. До топологічних стихійних лих відносять?
3. Стихійні лиха, які відбуваються на поверхні землі, це?
4. Які бувають вулкани?
5. Яке стихійне лихо в Україні є найпоширенішим?
6. Які за швидкістю руху бувають зсуви?
7. Який існує захист від зсувів?
8. Які стихійні лиха відносять до тектонічних?
9. Що ми розуміємо під поняттям стихійні лиха?
10. Що ми відносимо до небезпечних кліматичних умов?
11. Як проявляється небезпечна дія вітру?
12. Перерахуйте основні заходи боротьби з лісовими низовими пожежами?
13. Які основні шляхи і способи передачі інфекцій?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні джерела та власними словами розкрийте зміст таких термінів: природна загроза, надзвичайна ситуація природного характеру, стихійне лихо, небезпечне природне явище, вразливість людини та територій.
2. Проаналізуйте вплив природних загроз: на здоров'я і життя людини, на екосистеми та природні ресурси, на соціально-економічну діяльність.
3. Опишіть реальний або умовний приклад надзвичайної ситуації природного характеру.

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України. - К., 1993. - №4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
5. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.
2. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.

Тема 5. Техногенні небезпеки: класифікація, причини виникнення та наслідки для людини й довкілля.

Актуальність проблеми техногенних небезпек у сучасному світі. Вплив технічного прогресу на рівень ризику для людини і довкілля. Поняття та сутність техногенних небезпек. Визначення техногенних небезпек, їх характерні особливості та місце серед інших видів загроз. Класифікація техногенних небезпек. Основні типи: аварії на промислових підприємствах, вибухи, пожежі, транспортні катастрофи, аварії на хімічно небезпечних об'єктах, радіаційні аварії, гідродинамічні аварії (руйнування дамб, водосховищ), руйнування будівель і споруд. Причини виникнення техногенних аварій. Людський фактор, знос техніки, порушення технологічних процесів, природні впливи, недоліки у системах контролю та управління. Механізм розвитку та прояв техногенних надзвичайних ситуацій. Наслідки техногенних катастроф. Соціальні, медико-біологічні, економічні, екологічні та психологічні наслідки. Приклади великих техногенних аварій.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке техногенна небезпека?

2. Назвіть основні види техногенних небезпек.
3. Що таке аварія?
4. Що таке катастрофа?
5. В чому різниця між аварією та катастрофою?
6. Що таке надзвичайна ситуація?
7. Які основні причини виникнення техногенних аварій та катастроф?
8. Які наслідки техногенних аварій та катастроф?
9. Які існують методи оцінки та управління техногенними ризиками?
10. Що таке система управління безпекою?
11. Що таке система оповіщення про надзвичайні ситуації?
12. Які існують заходи щодо запобігання техногенним аваріям та катастрофам?
13. Які існують заходи щодо ліквідації наслідків техногенних аварій та катастроф?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні джерела та власними словами розкрийте зміст таких понять: техногенна небезпека, аварія, катастрофа, техногенна надзвичайна ситуація, зона ураження, вторинні уражальні чинники.
2. Складіть класифікацію техногенних небезпек за такими ознаками:
 - за походженням (виробничі, транспортні, енергетичні тощо);
 - за видом небезпечних факторів (хімічні, радіаційні, вибухо- та пожежонебезпечні, біологічні);
 - за масштабами можливих наслідків.
3. Охарактеризуйте можливі наслідки техногенних небезпек.

Література:

Основна:

1. Лапін В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008. — 288 с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.
4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2006. – 232с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Осипенко С.І. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник /С.І. Осипенко, О.В. Ткач. – Київ : ДСНС, 2019. – 48 с.]. Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-isamopomic-a5.pdf>.
3. Запорожець О.І. Цивільний захист / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д.Халмурадов та ін. – К. : «Центр навчальної літератури», 2019. – 264 с. Режим доступу: <https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/6/3/7/2/2019-9-14-civil-zahyst-zaporozhez.pdf>

Тема 6. Промислові аварії й катастрофи як фактори ризику для безпеки життєдіяльності людини.

Актуальність проблеми промислових аварій у сучасному світі. Вплив техногенного розвитку на рівень безпеки людини та довкілля. Поняття промислової аварії та катастрофи. Визначення, класифікаційні ознаки та основні відмінності між аварією й катастрофою. Причини виникнення промислових аварій. Технічні, організаційні, людські та природні чинники. Роль людського фактора у виникненні аварійних ситуацій. Класифікація промислових аварій за характером ураження. Хімічні аварії (викиди токсичних речовин), радіаційні аварії, вибухи та пожежі, гідродинамічні аварії (руйнування дамб, резервуарів), біологічні та екологічні інциденти. Механізм розвитку промислових катастроф.

Наслідки промислових аварій і катастроф. Соціальні, медико-біологічні, екологічні та економічні втрати. Промислові аварії як фактор ризику для безпеки життєдіяльності людини.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке промислова аварія?
2. Що таке промислова катастрофа?
3. Чим відрізняються ці поняття?
4. Яка є класифікація промислових аварій?
5. Причини промислових аварій?
6. Наслідки промислових аварій?
7. Які є заходи щодо запобігання аварій?
8. Заходи щодо ліквідації наслідків аварій?
9. Дії населення у разі аварії на промисловому підприємстві?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні матеріали та власними словами розкрийте зміст таких термінів: промислова аварія, промислова катастрофа, небезпечний виробничий об'єкт, фактори промислового ризику, зона можливого ураження, надзвичайна ситуація техногенного характеру.
2. Складіть класифікацію промислових аварій і катастроф за такими ознаками:
 - за видом виробництва (хімічне, гірниче, енергетичне, металургійне тощо);
 - за характером уражальних факторів (пожежі, вибухи, хімічне чи радіаційне забруднення);
 - за масштабами та тяжкістю наслідків.
3. Охарактеризуйте можливі наслідки промислових аварій.

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiedialnosti.pdf?PH_PSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

4. Конституція України. Основний закон. - К., 1996.
5. Про систему громадського здоров'я: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2023.-№ 26.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>
6. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.
7. Про охорону праці: Закон України. - К., 1992. №49
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
8. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.
<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Запорожець О.І. Цивільний захист / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д., Халмурадов та ін. — К. : «Центр навчальної літератури», 2019. — 264 с. Режим доступу:

<https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/6/3/7/2/2019-9-14-civil-zahyst-zaporozhez.pdf>

Тема 7. Пожежна безпека. Показники пожежо вибухонебезпеки речовин і матеріалів. Хімічна безпека.

Пожежі та вибухи. Фактори техногенних вибухів і пожеж визначаються дією небезпечних процесів, які можуть спричинити ураження людей, руйнування будівель і споруд, пошкодження технічного устаткування, а також забруднення навколишнього середовища. Для забезпечення ефективного захисту та запобігання надзвичайним ситуаціям проводиться класифікація об'єктів за рівнем їх пожежо- та вибухонебезпечності, що дозволяє визначити ступінь ризику та розробити відповідні заходи безпеки.

Радіаційні і хімічні загрози, що впливають на безпеку життєдіяльності людини. Розглядаються основні ознаки радіаційного ураження, особливості гострого та хронічного опромінення, а також принципи нормування радіаційної безпеки. визначаються режими захисту населення в умовах радіаційного забруднення, а також обґрунтовуються способи інженерного й організаційного захисту приміщень від проникнення радіоактивних речовин. Здійснюється класифікація небезпечних хімічних речовин за рівнем токсичності, показниками горючості та особливостями їх впливу на організм людини; розглядаються методи захисту приміщень від проникнення токсичних аерозолів, а також принципи організації дозиметричного й хімічного контролю з метою забезпечення безпеки персоналу та населення.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке пожежна безпека?
2. Що таке пожежовибухонебезпека?
3. Що таке хімічна безпека?
4. Які класи пожеж існують?
5. Назвіть основні показники пожежовибухонебезпеки речовин і матеріалів.
6. Які організаційні заходи потрібно вживати для забезпечення пожежної безпеки?
7. Які технічні заходи потрібно вживати?
8. Які першочергові дії потрібно виконати у разі виявлення пожежі?
9. Як викликати пожежну охорону?
10. Як евакуювати людей з приміщення?
11. Як користуватися первинними засобами пожежогасіння?

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте основні показники пожежо- і вибухонебезпеки речовин та матеріалів, зокрема: температура спалаху, температура

займання та самозаймання, нижня та верхня концентраційні межі поширення полум'я, швидкість поширення горіння, клас горючості матеріалів.

2. Складіть класифікацію хімічно небезпечних речовин за:
 - характером впливу на організм людини;
 - ступенем небезпеки;
 - умовами зберігання та використання.
3. Опишіть реальну або умовну ситуацію, пов'язану з пожежною або хімічною небезпекою (на виробництві, у побуті, в навчальному закладі).

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21
4. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.
5. Про охорону праці: Закон України. - К., 1992. №49
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
6. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.
<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>
7. Левченко О.Г, Землянська О.В., Праховнік Н.А., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. - 267с.

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf
2. Запорожець О.І. Цивільний захист / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д., Халмурадов та ін. — К. : «Центр навчальної літератури», 2019. — 264 с. Режим доступу:
<https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/6/3/7/2/2019-9-14-civil-zahyst-zaporozhez.pdf>

Тема 8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.

Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях. Соціальні та політичні джерела небезпеки, їх загальні закономірності і вплив на безпеку життєдіяльності людини. Аналіз соціальних факторів, що формують рівень безпеки суспільства, зокрема економічна нестабільність, безробіття, соціальна нерівність, міграційні процеси та морально-психологічний стан населення. Соціально-політичні конфлікти, які можуть супроводжуватися застосуванням звичайної зброї або засобів масового ураження, що створює реальну загрозу життю, здоров'ю людей і стабільності держави. Основні види тероризму та прояви вандалізму, їхній вплив на стабільність суспільства і безпеку громадян. Аналізуються такі негативні соціальні явища, як суїцид, корупція, криміналізація суспільства та маніпуляція свідомістю, що підривають моральні та психологічні основи безпеки.

Соціальні нерівності як чинник напруженості у суспільстві, а також проблеми шкідливих звичок і соціальних хвороб — алкоголізму, наркоманії, девіантної поведінки — та шляхи їх профілактики. У психологічному аспекті розглядаються психологічна надійність особистості, захисні властивості організму, типи поведінки, психічні процеси, стани та властивості людини. Роль емоцій, характеру та темпераменту у формуванні безпечної поведінки, а також вплив стресових ситуацій і психологічних факторів на стан безпеки життєдіяльності людини.

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття "соціально-політичні небезпеки".
2. Які види соціально-політичних небезпек ви знаєте?
3. Охарактеризуйте масштаб, інтенсивність, періодичність, прогнозованість та вплив соціально-політичних небезпек.
4. Що таке соціальні фактори ризику?
5. Наведіть приклади соціальних факторів ризику.
6. Що таке психологічні фактори ризику?
7. Наведіть приклади психологічних факторів ризику.
8. Як соціальні та психологічні фактори ризику впливають на виникнення та розвиток соціально-політичних небезпек?
9. Які наслідки соціально-політичних небезпек для суспільства та держави?
10. Які заходи можуть бути вжиті для зменшення ризиків соціально-політичних небезпек?

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть класифікацію соціально-політичних небезпек за різними ознаками, зокрема:
 - за джерелом виникнення;
 - за масштабом поширення;
 - за формами прояву.
2. Проаналізуйте соціальні фактори, що підвищують рівень небезпеки для людини та суспільства, зокрема:
 - економічна нерівність;
 - безробіття;
 - соціальна ізоляція;
 - дискримінація;
 - інформаційний вплив.
3. Опишіть реальну або умовну соціально-політичну ситуацію, у якій проявляються соціальні та психологічні фактори ризику.

Література:

Основна:

1. Лапін В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediiialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

4. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.

5. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf

2. Осипенко С.І. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник /С.І. Осипенко, О.В. Ткач. — Київ : ДСНС, 2019. — 48 с.]. Режим доступу:

<https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-isamopomic-a5.pdf>.

3. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.
4. Нежива С.М. Бобровник Ю.В., Неділько В.В. Геополітичне значення України: вплив на глобальну арену. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» –Дрогобич, 2023. – № 66 том 1 . – с 41-44. <http://www.apfn-journal.in.ua/66-2023>

Тема 9. *Організаційно-функціональна структура системи захисту населення в надзвичайних ситуаціях: управління та правове забезпечення безпеки.*

Актуальність проблеми захисту населення у надзвичайних ситуаціях. Основні нормативно-правові документи, що регулюють сферу безпеки. Поняття та принципи функціонування системи захисту населення. Визначення системи захисту населення і територій. Основні завдання системи. Принципи організації та функціонування (безперервність, комплексність, координація, оперативність). Організаційна структура управління безпекою в НС. Центральні органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, профільні міністерства). Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС): структура і функції. Місцеві органи управління та їх повноваження. Суб'єкти господарювання та об'єктові ланки системи цивільного захисту

Мета та загальна характеристика рятувальних і невідкладних робіт під час проведення антитерористичної операції, а також організація та виконання карантинних і санітарно-протиепідемічних заходів.

Запитання для самоперевірки:

1. Які є державні органи управління в галузі БЖД?
2. Основні законодавчі акти, що регулюють сферу цивільного захисту в Україні. Наведіть приклади.
3. Права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту.
4. Правове регулювання діяльності аварійно-рятувальних служб.
5. Відповідальність за порушення законодавства у сфері цивільного захисту.
6. Роль громадських організацій у сфері цивільного захисту.
7. Вплив міжнародних угод на національне законодавство у сфері цивільного захисту.
8. Розвиток правового забезпечення цивільного захисту в Україні.
9. Роль місцевих органів влади у забезпеченні захисту населення.

10. Організація медичного забезпечення населення у разі НС.

11. Організація психологічної підтримки населення у разі НС.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте організаційно-функціональну структуру системи захисту населення в надзвичайних ситуаціях:
 - рівні управління (державний, регіональний, місцевий, об'єктовий);
 - основні органи та служби;
 - їхні повноваження і функції.
2. Проаналізуйте основні управлінські функції у сфері захисту населення:
 - прогнозування та планування;
 - організація заходів реагування;
 - координація дій сил і засобів;
 - інформування населення;
 - контроль і аналіз ефективності рішень.
3. Ознайомтеся з основними нормативно-правовими актами у сфері цивільного захисту та:
 - визначте їхню роль у регулюванні діяльності органів управління;
 - охарактеризуйте права й обов'язки громадян у надзвичайних ситуаціях;
 - поясніть значення правових норм для запобігання та ліквідації наслідків НС.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 № 791aXII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - №16. - ст.198.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - ст.19

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediiialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

4. Конституція України. Основний закон. - К., 1996.

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2006. – 232с.

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf

***Тема 10.** Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні та під час надзвичайних ситуацій.*

Поняття першої долікарської допомоги та невідкладного стану, основні принципи надання допомоги при критичних ситуаціях і загальний алгоритм дій. Етичні та моральні засади під час надання першої допомоги. Засоби первинної допомоги, індивідуальні й колективні аптечки.

До основних видів уражень організму належать термічні ушкодження (опіки, обмороження), інтоксикації та асфіксія, теплові ураження, механічні травми, струс головного мозку, утоплення, укуси комах і тварин, а також стан клінічної смерті.

Кровотечі: класифікація основних видів, їх характерні ознаки та порядок надання першої допомоги постраждалим. Обробка ран при механічних травмах. Опіки: класифікація, симптоми та порядок надання допомоги. Обмороження: види, прояви та заходи першої допомоги. Переломи: різновиди, ознаки та алгоритм надання допомоги. Правила накладання шин при переломах і застосування підручних засобів.

Основні дії під час виведення людини з непритомності, а також порядок проведення штучного дихання та непрямого масажу серця.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке перша долікарська допомога?
2. Які основні принципи надання першої допомоги?
3. Як зрозуміти в якому стані постраждалий?
4. Як викликати екстрену медичну допомогу? (номер телефону)
5. Які дії потрібно виконати при зупинці кровотечі?
6. Як надати допомогу при переломах?
7. Що таке серцево-легенева реанімація (СЛР) і як її проводити?
8. Як надати допомогу при опіках?
9. Як надати допомогу при отруєннях?
10. Як надати допомогу при тепловому ударі та переохолодженні?
11. Які дії необхідно вжити при утопленні?
12. Як надати допомогу при укусах тварин та комах?
13. Які особливості надання першої допомоги в умовах надзвичайних ситуацій? (наприклад, при катастрофах, аваріях)
14. Які засоби першої допомоги повинні бути вдома та на роботі?

15. Яка роль першої допомоги в порятунку життя?
16. Які бувають види кровотеч та як їх розрізняти?
17. Які існують способи зупинки кровотечі?
18. Які види переломів бувають та як їх розпізнати?
19. Які ознаки серцевого нападу та інсульту?
20. Які препарати можуть входити до складу аптечки першої допомоги?
21. Як правильно накладати пов'язки та шини?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні матеріали та власними словами розкрийте зміст таких понять:
 - перша долікарська допомога;
 - невідкладний стан;
 - загроза життю;
 - алгоритм дій при наданні допомоги;
 - безпека рятувальника та постраждалого.
2. Опишіть основні принципи надання першої долікарської допомоги:
 - оцінка обстановки та власної безпеки;
 - первинний огляд постраждалого;
 - виклик екстрених служб;
 - послідовність надання допомоги;
 - психологічна підтримка постраждалого.
3. Охарактеризуйте дії першої допомоги при таких станах:
 - втрата свідомості;
 - кровотечі;
 - переломи та вивихи;
 - опіки та обмороження;
 - утоплення;
 - ураження електричним струмом.

Література:

Основна:

1. Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. – К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21
4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.
<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

5. Екстрена та невідкладна медична допомога : навчальний посібник / Бодулев О. Ю., Дикий О. М., Могильник А. І. та ін. ; заг. ред.: Шкурупія Д. А. – 2-ге вид. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 240 с. – іл., табл.

<https://nk.in.ua/pdf/1710r.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2006. – 232с.

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf

2. Осипенко С.І. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник /С.І. Осипенко, О.В. Ткач. – Київ : ДСНС, 2019. – 48 с.]. Режим доступу:

<https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-isamopomic-a5.pdf>.

3. Нежива С.М., Башкірова В.В., Фактори ризику травматизму в хореографії. Науковий журнал «Танцювальні студії» – Київ, 2023. – Том 6 № 1. – с 88-95. <http://dancestudios.knukim.edu.ua/issue/view/16899>
4. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Інтеграція педагогічних, та медичних підходів у системі охорони здоров'я: перспективи та виклики. X Міжнародна науково-практична конференція – Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. – sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). – с 87-92
5. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Попередження травматизму у хореографії. X Міжнародна науково-практична конференція – Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. – sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). – с. 93-97.

Тема 11. Основи валеології.

Поняття «валеологія» та її місце серед наук про людину. Історія становлення валеології. Мета, завдання та основні принципи валеології. Здоров'я та механізми його підтримки. Фактори, що впливають на здоров'я людини. Методи оцінки здоров'я людини.

Спосіб життя як провідний чинник. Екологічні, соціальні та економічні умови. Генетичні фактори та спадковість. Взаємодія організму з довкіллям. Основні засади здорового способу життя. Режим дня та раціональна організація праці й відпочинку. Раціональне харчування. Рухова активність та фізична культура. Профілактика шкідливих звичок

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке валеологія?
(Означення, предмет вивчення, місце серед інших наук)
2. Які основні принципи валеології?

(Здоров'я як цілісна система, активна позиція особистості, профілактика, самовдосконалення)

3. Які основні компоненти здоров'я розглядає валеологія?

(Фізичний, психічний, соціальний, духовний)

4. Що таке здоровий спосіб життя (ЗСЖ)?

(Визначення, складові ЗСЖ, їх вплив на здоров'я)

5. Які фактори впливають на здоров'я людини?

(Біологічні, соціальні, екологічні, поведінкові)

6. Які існують методи оцінки здоров'я?

(Медичні обстеження, самооцінка, показники фізичного розвитку, психологічні тести)

7. Яка роль валеології у формуванні здорового способу життя?

(Надання знань, формування навичок, мотивація до здорового способу життя)

8. Що таке профілактика у валеології?

(Визначення, види профілактики, їх значення для збереження здоров'я)

9. Які існують підходи до формування здорового харчування?

(Раціональне харчування, збалансоване харчування, харчові потреби в різні періоди життя)

10. Як фізична активність впливає на здоров'я?

(Позитивний вплив на фізичний, психічний, соціальний стан)

11. Яке значення має психогігієна для збереження психічного здоров'я?

(Управління емоціями, стресостійкість, позитивне мислення)

12. Яка роль валеології у формуванні відповідального ставлення до власного здоров'я?

(Розуміння наслідків поведінки, формування мотивації до здорового способу життя)

13. Що таке соціальне здоров'я і як його можна покращити?

(Комунікація, соціальна підтримка, участь у житті громади).

Завдання для самостійної роботи:

1. Опишіть компоненти здоров'я та взаємозв'язок між фізичним, психічним та соціальним станом людини. Наведіть приклади чинників, які позитивно чи негативно впливають на кожен з компонентів.
2. Проаналізуйте способи збереження і зміцнення здоров'я:
 - фізична активність і гігієна;
 - правильне харчування;
 - психоемоційна рівновага та стрес-менеджмент;
 - профілактичні медичні огляди;
 - соціальна адаптація та підтримка.

3. Опишіть реальну або умовну ситуацію, у якій людині загрожують негативні фактори для здоров'я (наприклад, стрес, шкідливі звички, несприятливі умови середовища).

Література:

Основна:

1. Лапін В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21

4. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

5. Екстрена та невідкладна медична допомога : навчальний посібник / Бодулев О. Ю., Дикий О. М., Могильник А. І. та ін. ; заг. ред.: Шкурупія Д. А. — 2-ге вид. — Вінниця : Нова Книга, 2018. — 240 с. — іл., табл.

<https://nk.in.ua/pdf/1710r.pdf>

Додаткова:

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. — 2-е вид., стереотип. — К.: МАУП, 2006. — 232с.

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf

2. Осипенко С.І. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник /С.І. Осипенко, О.В. Ткач. — Київ : ДСНС, 2019. — 48 с.]. Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-isamopomic-a5.pdf>.

3. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Інтеграція педагогічних, та медичних підходів у системі охорони здоров'я: перспективи та виклики. X Міжнародна науково-практична конференція — Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. — sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). — с 87-92

4. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Попередження травматизму у хореографії. X Міжнародна науково-практична конференція — Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. — sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). — с. 93-97.

5. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.

Тема 12. Екологія простору сцени та студії: вплив мікроклімату, акустики та матеріалів на професійну безпеку та виконавського потенціалу артиста балету.

Мікроклімат як чинник професійного ризику: запобігання тепловому стресу та захворюванням.

-Температурний режим та вологість: надмірне фізичне навантаження в умовах підвищеної температури або високої вологості (гіпертермія) збільшує ризик теплового удару, зневоднення та м'язових судом. Низька температура та протяги можуть спричинити переохолодження та загострення запальних процесів (міозити, артрити).

-Вентиляція: неналежний повітрообмін призводить до підвищення концентрації вуглекислого газу та аерозольних забруднювачів, що знижує когнітивні функції (концентрацію, координацію) та сприяє поширенню респіраторних інфекцій (біологічна небезпека).

Акустика та психофізіологічна безпека: профілактика професійних захворювань слуху та нервової системи.

-Шумове навантаження: нерегульована інтенсивність музичного супроводу (> 80 дБ) є джерелом шумового забруднення, що може призвести до професійної приглухуватості (особливо у оркестрових ямах чи студіях з поганою звукоізоляцією) та психоемоційного виснаження.

-Реверберація: Надмірна реверберація (відлуння) погіршує чіткість слухових сигналів, що є критичним для синхронізації та може спричиняти помилки рухів і, як наслідок, травми.

Безпека будівельних та декоративних матеріалів: хімічна та контактна безпека.

-Сценічне покриття: Небезпеку становлять леткі органічні сполуки (ЛОС), що виділяються з неякісних клеїв, лаків та фарб, які використовуються для обробки підлоги чи декорацій, спричиняючи алергічні реакції та подразнення дихальних шляхів.

-Пил та алергени: Накопичення пилу, частинок гриму, тканин та спор грибів (у старих декораціях) створює алергічну небезпеку для артистів із підвищеною чутливістю.

Запитання для самоперевірки:

1. Які два основні ризики для опорно-рухового апарату артиста балету створює невідповідний температурний режим у студії?
2. Назвіть ключовий показник, який повинен контролюватися у вентиляційній системі студії для запобігання зниженню когнітивних функцій артиста.
3. Опишіть, як надмірна реверберація у репетиційному залі може опосередковано вплинути на ризик отримання травми з точки зору БЖД.
4. Чому акустичне навантаження (гучна музика) класифікується як професійна небезпека, і які органи артиста балету знаходяться під загрозою?

5. Що таке ЛОС (леткі органічні сполуки), і який їхній основний вплив на безпеку життєдіяльності артистів на сцені?
6. Поясніть, чим відрізняється біологічна небезпека (у контексті студії) від хімічної небезпеки.
7. Запропонуйте один превентивний захід БЖД, спрямований на боротьбу з ризиком зневоднення під час інтенсивної репетиції.
8. Як можна мінімізувати алергічну небезпеку, пов'язану з декораціями чи сценічними костюмами?
9. Яке екологічне явище може спричинити загострення артритів та міозитів у артистів балету, окрім низької температури?
10. Як впливає погана якість повітря на професійну спроможність артиста (крім прямого захворювання)?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні джерела та власними словами дайте визначення наступним поняттям:
 - екологія професійного простору;
 - мікроклімат сцени та студії;
 - акустичне середовище;
 - матеріали підлог і обладнання;
 - професійна безпека артиста;
 - виконавський потенціал.
2. Опишіть реальну або умовну ситуацію у сценічному або студійному просторі, де умови мікроклімату, акустики або матеріалів могли вплинути на безпеку та виконання артиста.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 246 від 21.02.2022р.
3. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. – К.: Каравела, 2008.- 288с.
2. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
3. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М.

Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. Князь В.П., Павленко М.М., Степаненко О.В. «Охорона праці в галузі».
2. Гогіташвілі Г.Г., Дзюндзюк В.Б. «Безпека життєдіяльності».

Тема 13. Ергономіка та безпека сценічних покриттів: амортизаційні властивості підлоги як чинник профілактики хронічного травматизму.

Біомеханічний вплив навантажень: мінімізація ударних сил (Impact Forces).

-Ударне навантаження: при стрибках, приземленнях та багаторазових рухах, що повторюються (наприклад, пуанти), тіло артиста зазнає значних ударних сил. Ці сили (або пікове навантаження) можуть у 10-15 разів перевищувати вагу тіла.

-Роль амортизації: Належна амортизаційна здатність покриття поглинає частину цієї енергії, зменшуючи навантаження, що передається на кістки, суглоби (особливо гомілковостопні, колінні) та хребет. Неамортизовані або жорсткі покриття (як-от бетон чи прямий дерев'яний настил) є основним чинником розвитку стресових переломів, тендинітів та артрозів (хронічний травматизм).

Безпекові та ергономічні вимоги до покриття: створення безпечного робочого середовища.

-Структура підлоги: Ідеальне сценічне покриття має бути багатошаровим (т. зв. "плаваюча підлога" або "spring floor"), що забезпечує необхідний рівень пружності та енергоповернення. Це зменшує втому м'язів і підвищує ефективність рухів.

-Коефіцієнт тертя (ковзання): Ергономіка вимагає оптимального балансу між ковзанням (забезпечення плавного руху) та зчепленням (запобігання падінню). Занадто слизька або занадто липка поверхня — це прямі небезпеки БЖД, що ведуть до гострих травм (розтягнень, вивихів).

-Рівність поверхні: Наявність щілин, вибоїн або перепадів висоти створює ризик спіткнутися та отримати гостру травму. Регулярний аудит безпеки покриття є обов'язковим.

Профілактика та стандартизація: впровадження превентивних заходів.

-Контроль зносу: З часом амортизаційні властивості покриття знижуються. БЖД-програма повинна включати регулярну оцінку стану підлоги та її відповідність міжнародним стандартам безпеки для танцювальних студій.

-Освіта: Навчання артистів правильній техніці приземлення та ідентифікації небезпечних поверхонь (наприклад, під час гастролей) є ключовим елементом превентивної культури БЖД.

Запитання для самоперевірки:

1. Яке явище, що виникає при стрибках артиста, є основною причиною хронічного травматизму, і як воно вимірюється?
2. Поясніть, чому тверда бетонна підлога без додаткових шарів є прямою загрозою з точки зору БЖД.
3. Назвіть дві найпоширеніші хронічні травми опорно-рухового апарату артистів, пов'язані з поганою амортизацією підлоги.
4. Що означає термін "плаваюча підлога" (spring floor), і чому вона вважається ергономічною?
5. Чому у контексті БЖД важливо знайти оптимальний баланс між ковзанням та зчепленням сценічного покриття?
6. Опишіть, як знос (старіння) покриття впливає на його амортизаційні властивості.
7. Назвіть один гострий травматичний ризик, пов'язаний із нерівністю поверхні підлоги.
8. Як енергоповернення (energy return) підлоги може впливати на втому артиста та його професійну спроможність?
9. Сформулюйте одне практичне правило БЖД для артиста щодо небезпечних покриттів під час репетиції.
10. Який превентивний захід (аудит чи моніторинг) повинен регулярно проводитися для забезпечення довгострокової безпеки сценічних покриттів?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні джерела та власними словами дайте визначення таких понять:
 - ергономіка сценічного простору;
 - сценічне покриття;
 - амортизаційні властивості підлоги;
 - хронічний травматизм;
 - профілактика травм;
 - фізичне навантаження артиста.
2. Проаналізуйте основні вимоги до підлог для сцен і студій: оптимальна жорсткість та пружність, стійкість до ковзання, рівномірність поверхні; довговічність та безпечність матеріалу.
3. Опишіть методи та заходи профілактики травм, пов'язаних із недостатньою або надмірною амортизацією.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. 20.Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. ДСТУ Б В.2.7-145:2009 «Покриття підлогові полімерні. Загальні технічні умови».
2. ДБН В.2.2-5:2021 «Приміщення і споруд культурно-видовищних закладів».
3. ДСТУ Б В.2.6-80:2022 «Покриття підлогові дерев'яні та з деревних матеріалів».
4. Загальні вимоги ДСанПіН 3.3.6.037-99 щодо безпеки робочих місць.

Тема 14. Якість повітря у закритих репетиційних просторах: ризики респіраторних інфекцій та екологічно зумовлених алергічних реакцій.

Особливі вимоги до закритих репетиційних просторів (студій, залів) мають звукоізоляції, що часто призводить до неефективного повітрообміну та накопичення забруднювачів. Це створює високий ризик для здоров'я виконавців, особливо тих, хто інтенсивно дихає або використовує голос як інструмент. Якісне повітря є частиною професійної гігієни артиста.

Ключові Забруднювачі: біологічні агенти (аерозолі та віруси, пліснява та грибки); хімічні агенти (леткі органічні сполуки (ЛОС), вуглекислий газ (CO₂)).

Ризики для здоров'я та продуктивності: інфекції (висока концентрація вірусних аерозолів); алергії (реакції на плісняву, пил та ЛОС, що можуть призводити до хронічних проблем з голосом та диханням); когнітивний вплив (високий рівень CO₂ безпосередньо погіршує когнітивні функції, що знижує якість та швидкість репетиційного процесу).

Заходи Зменшення Ризиків (вентиляція, моніторинг, очищення, контроль вологості, вибір матеріалів).

Запитання для самоперевірки:

1. Поясніть взаємозв'язок між вимогами до звукоізоляції репетиційних просторів та потенційними ризиками для якості внутрішнього повітря.
2. Назвіть та охарактеризуйте два основні типи забруднювачів повітря (біологічні та хімічні), які є найбільш критичними для здоров'я виконавців у закритих студіях.
3. Чому концентрація вуглекислого газу є настільки важливим індикатором якості вентиляції, і який вплив це має на когнітивну функцію людини?

4. Опишіть механізм аерозольної передачі респіраторних інфекцій (наприклад, COVID-19) і поясніть, чому цей механізм становить підвищений ризик саме у репетиційних студіях, де люди інтенсивно дихають або співають.
5. Як контроль вологості (підтримка рівня 40-60 %) допомагає знизити ризик екологічно зумовлених алергічних реакцій?
6. Яку ключову функцію виконують фільтри у контексті профілактики респіраторних інфекцій та алергій, і чи можуть вони самотійно вирішити проблему?
7. Наведіть приклади того, як неправильний вибір будівельних чи оздоблювальних матеріалів (зокрема, звукоізоляційних) може сприяти накопиченню в повітрі хімічних речовин, що викликають подразнення дихальних шляхів, головний біль та неприємний запах (токсична випаровуваність). Які конкретні заходи необхідно вжити для усунення плісняви, що вже утворилася на стінах, окрім простого провітрювання?
8. Поясніть, що таке кратність повітрообміну і чому цей показник є більш об'єктивним для оцінки вентиляції, ніж просто відкрите вікно.
9. Сформулюйте, чому інвестиції у якісну вентиляцію та очищення повітря є невід'ємною частиною професійної безпеки та довголіття кар'єри виконавця, а не просто додатковими витратами.

Завдання для самотійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні матеріали та власними словами дайте визначення наступних термінів:
 - мікроклімат закритого простору;
 - якість повітря;
 - респіраторна інфекція;
 - алергічна реакція;
 - фактори ризику у закритих приміщеннях;
 - профілактика респіраторних і алергічних захворювань.
2. Проаналізуйте чинники ризику поширення респіраторних інфекцій у закритих приміщеннях.
3. Опишіть реальну або умовну ситуацію у репетиційній студії, де якість повітря могла вплинути на здоров'я артистів.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ МОЗ України № 246 від 21.02.2022 "Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпеки факторів виробничого середовища...»".

2. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.
2. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
3. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. ДСанПіН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень"
2. ДБН В.2.5-67:2023 "Опалення, вентиляція та кондиціонування".

Тема 15. "Єдине здоров'я" (One Health) і професійна гігієна артиста: запобігання дерматологічним і зоонозним ризикам у роботі з костюмами та гримом.

Концепція "Єдине Здоров'я" (One Health) "Єдине здоров'я" — це підхід, який визнає, що здоров'я людей тісно пов'язане зі здоров'ям тварин і здоров'ям навколишнього середовища.

Для артиста це означає розуміння того, що ризики можуть походити не лише від контакту з іншими людьми, а й від матеріалів (костюми, грим) та тваринних компонентів (хутро, пір'я, живі тварини на сцені), що вимагає комплексного підходу до гігієни.

Дерматологічні ризики: грим та косметика (основні ризики пов'язані з терміном придатності, наявністю алергенів (барвники, консерванти) та спільним використанням (пензлі, спонжі). Спільне використання може призводити до передачі інфекційних захворювань (кон'юнктивіт, герпес, стафілокок). Костюми (загроза походить від синтетичних волокон, хімічних залишків (агресивні мийні засоби), а також барвників. Це може спричиняти контактний дерматит та подразнення шкіри, особливо в умовах інтенсивного потовиділення на сцені).

Зоонозні ризики та ризики тваринного походження
Зоонози — інфекції, що передаються від тварин до людини. Натуральні матеріали (костюми та реквізит, що містять натуральне хутро, пір'я, шкіру чи вовну, можуть переносити не лише алергени тваринного походження, але й паразитів (кліщі, блохи) або збудників (грибки, бактерії), якщо матеріал не був належним чином оброблений чи зберігався); живі тварини на сцені (контакт з

тваринами у виставах створює прямий ризик передачі зоонозних захворювань).

Протоколи гігієни та запобігання ризикам: персоналізація (категорична заборона спільного використання аплікаторів для гриму, губної помади, туші та індивідуальних костюмів); контроль косметики (регулярна перевірка терміну придатності гриму та дезінфекція пензлів (хоча б після кожного використання). Перевага гіпоалергенним продуктам); обробка костюмів (ретельне прання (особливо внутрішніх частин) після кожного використання. Для натуральних матеріалів — застосування спеціалізованої хімічистки та протоколів карантину/обробки перед використанням на сцені); співпраця (артист повинен співпрацювати з костюмерами та гримерами, повідомляючи про будь-які алергічні реакції чи подразнення).

Запитання для самоперевірки:

1. Розкрийте суть концепції "Єдине здоров'я" (One Health) і поясніть, чому цей підхід є фундаментальним для розробки протоколів професійної гігієни у театральному середовищі.
2. Назвіть три поширені дерматологічні проблеми, які можуть виникнути у артиста через спільне використання сценічного гриму, та вкажіть шляхи їхнього запобігання.
3. Поясніть, чому термін придатності гриму є критично важливим гігієнічним фактором, навіть якщо продукт виглядає і пахне нормально.
4. Які конкретні зоонозні ризики пов'язані з використанням у костюмах чи реквізиті необробленого натурального хутра або пір'я?
5. Поясніть, у чому полягає небезпека для шкіри від залишків агресивних мийних засобів у погано прополосканих костюмах.
6. Опишіть необхідні гігієнічні протоколи, які слід застосовувати до кистей і спонжів для гриму, щоб мінімізувати передачу бактерій та вірусів.
7. Чому костюмери повинні використовувати особливі методи чищення (або "карантину") для костюмів, виготовлених з натуральної вовни, шкіри чи інших тваринних матеріалів, а не лише стандартне прання?
8. Наведіть приклад зоонозної інфекції, яка може передаватися людині через безпосередній контакт з твариною під час вистави, та опишіть профілактичні заходи.
9. Як артист має діяти, якщо у нього виникла гостра алергічна реакція (контактний дерматит) після використання нового костюма або гриму?
10. Як принцип "Єдиного здоров'я" пов'язаний із екологічною стійкістю у виборі матеріалів для сцени? (Наприклад, вибір гіпоалергенних барвників або синтетичних замінників хутра).

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та наукові джерела та власними словами дайте визначення таких понять:
 - концепція «Єдине здоров'я» (One Health);
 - професійна гігієна артиста;
 - дерматологічні ризики;
 - засоби індивідуального захисту;
 - санітарна обробка костюмів та гриму.
2. Охарактеризуйте основні фактори, що можуть викликати подразнення або ураження шкіри під час роботи з костюмами та гримом:
 - матеріали тканин та хімічні барвники;
 - косметичні засоби для гриму;
 - тривале носіння костюмів і взуття;
 - контакт із вологим або брудним середовищем.
3. Опишіть методи забезпечення професійної гігієни артиста:
 - регулярна санітарна обробка костюмів та реквізиту;
 - вибір безпечних матеріалів для гриму та костюмів;
 - використання засобів індивідуального захисту;
 - організація правил особистої гігієни до і після роботи.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. ВООЗ. Концепція "Єдине здоров'я". (2021). [who.int/health-topics/one-health](https://www.who.int/health-topics/one-health)
2. МОЗ України. Санітарні правила для театрів та концертних закладів.

Тема 16. *Особиста безпека в умовах кліматичних змін: адаптація тренувань і гастрольної діяльності до спеки та забруднення повітря.*

Глобальна зміна клімату (підвищення середньої температури, збільшення частоти екстремальних погодних явищ та погіршення якості повітря) перестає бути абстрактною екологічною проблемою. Вона стає прямим операційним та медичним ризиком для артистів, чия робота вимагає високої фізичної витривалості та бездоганної респіраторної функції. Професійна гігієна в цьому контексті вимагає адаптації тренувальних протоколів і гастрольної логістики.

Ризик I: термічний стрес та дезадаптація (Інтенсивні фізичні навантаження (танці, акробатика, вокал) у поєднанні з підвищеною температурою та вологістю середовища різко збільшують ризик теплового удару, гіпертермії та електролітних порушень).

Ризик II: забруднення повітря та респіраторна дисфункція (забруднення повітря (смог, озон, дрібнодисперсні частинки PM2.5 є особливо небезпечним під час гастролей у великих індустріальних містах).

Протоколи безпеки та технологічна адаптація (спортивно-медичний моніторинг, гастрольна логістика, персональний захист, нутритивна стратегія).

Запитання для самоперевірки:

1. Розкрийте взаємозв'язок між підвищенням середньорічної температури та ризиком гіпертермії у артистів, які виконують фізично складні номери.
2. Опишіть фізіологічний механізм, за яким дрібнодисперсні частинки PM2.5 негативно впливають на спортивну працездатність артиста.
3. Які конкретні заходи адаптації графіку тренувань до умов високої спеки ви вважаєте найбільш ефективними (наприклад, зміна часу, місця, інтенсивності)?
4. Поясніть, чому проста вода недостатня для гідратації під час інтенсивного потовиділення в умовах спеки, і яка роль електролітів у підтримці гомеостазу артиста.
5. Як Індекс якості повітря повинен використовуватися при плануванні гастрольної діяльності: які показники вимагають негайної корекції тренувального процесу?
6. Які особливі ризики створює забруднення повітря для вокалістів та артистів, чия робота залежить від тривалої інтенсивної фонації?
7. Обґрунтуйте, чому використання масок-респіраторів (N95 або FFP2) є доцільним заходом для артиста під час пересування забрудненим містом, і які існують обмеження для їх використання під час інтенсивних тренувань.
8. Опишіть роль антиоксидантів (через харчування або добавки) у мінімізації запальних процесів, викликаних екологічним стресом (спека, забруднення).

9. Чим відрізняється короткострокова акліматизація (наприклад, підготовка до виступу в жаркому місті) від довгострокової адаптації до кліматичних змін у професійному тренуванні?
10. Сформулюйте, як артист повинен співпрацювати з адміністрацією гастрольного майданчика для забезпечення власної безпеки у випадку екстремальних погодних умов (наприклад, відсутність кондиціонування або неякісна вентиляція).

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте основні фізіологічні ефекти високих температур на організм під час тренувань і гастролей.
2. Проаналізуйте, як забруднене повітря (пил, дим, вихлопні гази) впливає на здоров'я артиста:
 - респіраторні захворювання;
 - алергічні реакції;
 - зниження працездатності та концентрації.
3. Охарактеризуйте стратегії адаптації артиста до несприятливих кліматичних умов.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. Кліматична безпека та здоров'я. Національна доповідь України (2021).

chrome-

[extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf)

Тема 17. *Аудит екологічної безпеки театрального простору: чек-лист хореографа як відповідального за безпеку репетиційного процесу.*

Традиційно хореограф відповідає за художнє виконання та фізичну безпеку артистів. В умовах сучасних екологічних викликів (низька якість повітря, використання токсичних матеріалів, енергоефективність), його роль розширюється до аудитора екологічної безпеки репетиційного простору. Екологічна безпека безпосередньо впливає на фізичне здоров'я та витривалість виконавців.

Складові аудиту екологічної безпеки

Аудит фокусується на двох ключових сферах: якість внутрішнього повітря та вентиляція (індикатори, забруднювачі); безпека матеріалів та покриттів (покриття для підлоги, освітлення та енергетика)

Чек-лист Хореографа: Практичні Кроки

Хореограф повинен використовувати простий чек-лист для щоденного/щотижневого контролю: візуальна оцінка (відсутність видимих ознак плісняви, сторонніх запахів (хімічних чи затхлих); технічна перевірка (наявність та справність CO₂-датчиків); взаємодія (співпраця з технічним персоналом щодо графіка обслуговування систем вентиляції та регулярної заміни фільтрів); реагування (протоколи дій у разі виявлення критично високих показників забруднення (наприклад, перенесення репетиції, використання портативних очищувачів повітря)).

Включення екологічного аудиту до функціоналу хореографа забезпечує превентивний підхід до здоров'я артистів, знижуючи ризики респіраторних проблем, алергій та травм, пов'язаних із втомою від низької якості повітря.

Запитання для самоперевірки:

1. Обґрунтуйте необхідність включення аудиту екологічної безпеки до професійних обов'язків хореографа.
2. Який ключовий інженерний показник повинен відстежувати хореограф (або його асистент) для швидкої оцінки ефективності вентиляції репетиційного залу? Яке критичне значення цього показника свідчить про проблему?
3. Опишіть, як хореограф може провести візуальний та нюховий аудит репетиційного простору для виявлення потенційних проблем, пов'язаних із біологічними забруднювачами (пліснява, грибки).
4. Яку загрозу для дихальної системи артистів несуть дрібнодисперсні частинки, і як хореограф може врахувати цю загрозу в процесі репетицій (наприклад, у дні високого зовнішнього забруднення)?
5. Поясніть, чому вибір клеїв та лаків для сценічного покриття підлоги є питанням екологічної безпеки, а не лише естетики чи довговічності.
6. Опишіть механізм взаємодії хореографа з технічним персоналом театру (інженерами щодо забезпечення екологічної безпеки. Які дані він повинен від них вимагати?

7. Наведіть приклад протоколу реагування (набір дій) у випадку, якщо датчик CO₂ зафіксував критично високий рівень під час інтенсивної репетиції.
8. Як можна інтегрувати вимоги до якості повітря у договір оренди або використання зовнішнього репетиційного простору?
9. Опишіть довгострокові ризики для здоров'я артистів (окрім інфекцій), спричинені регулярними репетиціями у приміщеннях з низькою якістю повітря.
10. Сформулюйте, як хореограф може використати енергоефективність (наприклад, оптимізацію освітлення та температури) не лише для економії, а й для покращення екологічної безпеки та комфорту виконавців.

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть перелік потенційних ризиків у репетиційному просторі:
 - мікрокліматичні (температура, вологість, вентиляція);
 - акустичні (шум, луна);
 - матеріальні (покриття підлоги, стан обладнання);
 - хімічні (грим, засоби для чищення, матеріали костюмів);
 - біологічні (алергени, пил, мікроорганізми).
2. Складіть приклад чек-листа для хореографа, відповідального за безпеку репетицій.

Література:

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. ДБН В.2.5-67:2023 «Опалення, вентиляція та кондиціонування».
2. ДСТУ Б EN 15251:2011 «Критерії внутрішнього мікроклімату...».
3. ВООЗ. «WHO guidelines for indoor air quality: dampness and mould» (2009). <https://www.who.int/europe/publications/i/item/978928904168>

Тема 18. *Циркулярна економіка в мистецтві: "зелена" сценографія та безпечне використання вторинних матеріалів.*

Циркулярна економіка (ЦЕ) — це модель, спрямована на максимально довге утримання ресурсів у використанні та мінімізацію відходів. У мистецтві, особливо в театральній та кіновиробничій сценографії, це виклик традиційній лінійній моделі ("виробництво – використання – викидання"), де декорації та

костюми після кількох показів стають сміттям. "Зелена" сценографія є практичним втіленням ЦЕ, зосередженим на повторному використанні, ремонті, переробці та безпеці.

Принципи "Зеленої" Сценографії. Ключові принципи "зеленої" сценографії, що відповідають ЦЕ: дизайн для розбирання (Design for Disassembly) (створення декорацій із розрахунком на легкий демонтаж, сортування та повторне використання компонентів. Використання механічних кріплень замість хімічних (клею)); використання вторинних матеріалів (активне застосування перероблених, вживаних або відновлених матеріалів (наприклад, деревина, пластик, текстиль) як основної сировини); мінімізація токсичності (відмова від фарб, лаків та клейових сумішей із високим вмістом летких органічних сполук (навіть якщо вони не згадуються як ЛОС, їхній вплив на повітря є критичним)).

Безпека та Ризики Вторинних Матеріалів. Використання вторинних матеріалів створює специфічні ризики, які необхідно контролювати: хімічне забруднення (матеріали (особливо старі меблі, пластик) можуть містити залишки токсичних речовин (свинець у старій фарбі, формальдегід у деревостружкових плитах), які можуть випаровуватися, погіршуючи якість повітря в репетиційному та сценічному просторі; біологічне забруднення (ризик наявності плісняви, грибків, шкідників або алергенів у вживаному текстилі чи деревині); структурна небезпека (необхідність ретельної перевірки на міцність вторинних матеріалів, особливо якщо вони використовуються для конструкцій, що несуть навантаження).

4. Реалізація та Аудит Циркулярна економіка (ЦЕ)

Успішне впровадження ЦЕ вимагає не лише творчого підходу, а й інституційних протоколів: складування та інвентаризація (створення банку матеріалів, які можна багаторазово використовувати); процедури очищення та сертифікації (встановлення стандартів для очищення, дезінфекції та, за потреби, тестування вживаних матеріалів перед їх допуском на сцену); навчання персоналу (сценографи, художники та технічний персонал повинні мати знання про властивості вторинних матеріалів та техніку безпеки).

Запитання для самоперевірки:

1. Поясніть ключову відмінність між традиційною лінійною економікою у театральному виробництві та циркулярною економікою в контексті сценографії.
2. Назвіть та опишіть три основні принципи "зеленої" сценографії, які допомагають уникнути перетворення декорацій на відходи.
3. Чому концепція "Дизайн для Розбирання (Design for Disassembly)" є критично важливою для впровадження ЦЕ у театральних майстернях?
4. Наведіть приклади двох хімічних загроз, які можуть походити від використання старих, вживаних або несертифікованих вторинних матеріалів (наприклад, фарби або пластику), і як ці загрози впливають на артистів.

5. Які гігієнічні протоколи (наприклад, очищення або обробка) необхідно застосовувати до вживаного текстилю або старої деревини перед їхнім використанням на сцені для запобігання біологічному забрудненню?
6. Опишіть, як може виглядати банк матеріалів або інвентаризаційна система театру, створена відповідно до принципів ЦЕ.
7. Які структурні ризики створює використання вторинних матеріалів (наприклад, відновленої деревини або металу) для конструкцій, що несуть навантаження? Які перевірки необхідні?
8. Обґрунтуйте, чому відмова від клеїв та перехід на механічні кріплення (болти, шурупи) є важливим аспектом як екологічної безпеки, так і циркулярності.
9. Як сценограф може оцінити екологічний "слід" матеріалу: які критерії (окрім вартості) слід враховувати при виборі між новим і вторинним матеріалом?
10. Сформулюйте, як впровадження ЦЕ у сценографію сприяє підвищенню обізнаності глядачів та артистів про важливість сталого розвитку.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та наукові джерела та власними словами дайте визначення таких понять:
 - циркулярна економіка;
 - "зелена" сценографія;
 - вторинні матеріали;
 - безпечне використання матеріалів;
 - екологічна відповідальність у мистецтві;
 - оцінка ризиків для здоров'я та безпеки.
2. Охарактеризуйте основні принципи циркулярної економіки, застосовані до мистецтва:
 - мінімізація відходів;
 - повторне використання матеріалів;
 - переробка та утилізація без шкоди для здоров'я;
 - оптимізація витрат ресурсів.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (№ 2697-VIII від 28.02.2019)
2. Закон України "Про відходи" (№ 187/98-ВР).
3. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Львівський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. 20.Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (затверджена розпорядженням КМУ № 820-р від 08.11.2017)
2. ДСТУ (Національні стандарти) на матеріали та вироби.

Тема 19. *Екологічна етика та хореографічна практика: мистецькі способи привернення уваги до екології.*

Екологічна етика та роль артиста. Екологічна етика — це філософське осмислення моральних відносин людини з навколишнім середовищем. У контексті хореографії вона виходить за рамки *внутрішньої* гігієни студії (як ми використовуємо простір) і переходить у сферу *зовнішнього* впливу (як ми використовуємо мистецтво для комунікації). Хореограф і виконавець стають агентами змін, використовуючи тіло та рух як засіб для підвищення екологічної свідомості суспільства.

Мистецькі стратегії привернення уваги. Хореографія має унікальну здатність передавати складні екологічні наративи, оминаючи суто раціональний шлях сприйняття. Ключові стратегії включають:

- Наративний та концептуальний підхід (Що?): візуалізація даних (трансформація складних наукових даних (наприклад, танення льодовиків, рівень забруднення) у фізичні, емоційно насичені метафори руху); символізм тіла (використання тіла для зображення вразливості природних елементів (вода, земля, повітря) або, навпаки, для демонстрації руйнівного впливу людської діяльності); зосередження на локальності (звернення до екологічних проблем конкретного регіону чи громади, де відбувається виступ (наприклад, стан місцевої річки чи лісу)).
- Просторовий та матеріальний підхід (Як?): еко-сценографія (інтеграція принципів циркулярної економіки (вторинні матеріали, мінімум відходів) у сценічний дизайн, перетворюючи декорації на екологічний маніфест); використання природних локацій (Site-Specific Performance) (перенесення виступів у парки, на узбережжя або промислові пустирі, щоб залучити природний ландшафт як повноцінного партнера або як фон, що демонструє екологічну шкоду); зменшення екологічного сліду продукції (мінімізація енерговитрат на освітлення, подорожі та логістику під час гастролей).

Етична відповідальність хореографа. Екологічна етика вимагає від хореографа не лише критикувати проблеми, а й пропонувати альтернативи. Це включає: прозорість (інформування глядачів про "зелені" рішення,

використані у постановці (матеріали, енергія); залучення громади (створення інтерактивних проєктів, що спонукають до дій після перегляду вистави); особистий приклад (застосування екологічних принципів у щоденній репетиційній практиці).

Запитання для самоперевірки:

1. Визначте поняття "екологічна етика" і поясніть, чому воно вимагає від артиста переходу від внутрішньої студійної гігієни до зовнішньої соціальної комунікації.
2. Як хореографічний рух може бути використаний для візуалізації абстрактних екологічних даних (наприклад, швидкість зникнення видів або рівень забруднення), перетворюючи їх на емоційну метафору?
3. Наведіть приклад символічного використання тіла артиста для зображення вразливості природних елементів (наприклад, води чи повітря) у хореографічній мініатюрі.
4. Які етичні переваги має використання еко-сценографії (вторинних та біорозкладних матеріалів) порівняно з традиційними декораціями, з точки зору послання до глядача?
5. Поясніть, що таке Site-Specific Performance (виступ у конкретному місці) і як цей формат може бути потужним інструментом для привернення уваги до локальних екологічних проблем.
6. Чому зменшення екологічного сліду гастрольної діяльності (енергозбереження, логістика) є не лише економічним, а й етичним обов'язком творчого колективу?
7. Опишіть, як хореографія може залучати громаду до екологічних дій: які інтерактивні елементи чи протоколи дій можуть бути додані після вистави?
8. Які етичні виклики стоять перед хореографом, коли він використовує теми екологічної катастрофи у своїй роботі (наприклад, ризик естетизації страждання)?
9. Наведіть приклади, як хореограф може перетворити обмеження, накладені циркулярною економікою (не можна купити нові матеріали), на креативну перевагу та інноваційний елемент сценографії.
10. Сформулюйте, як особистий екологічний приклад артиста (наприклад, відмова від пластику, економія води) під час репетицій і гастролей посилює моральний авторитет його мистецького висловлювання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та наукові матеріали та власними словами дайте визначення наступних понять:
 - екологічна етика;
 - хореографічна практика;
 - екологічна свідомість;
 - мистецький спосіб комунікації;

- вплив мистецтва на суспільство

2. Проаналізуйте, як принципи екологічної етики впливають на підготовку та проведення хореографічних заходів.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна:

1. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.
2. 20.Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова:

1. Сайт проекту "Julie's Bicycle" (<https://juliesbicycle.com/>)
2. Офіційний сайт журналу "Performance Research" (Taylor & Francis Online):
<https://www.tandfonline.com/journals/rprs20>
3. Спецвипуск: «On Trees» (Том 17, Випуск 4, 2012)
<https://www.tandfonline.com/toc/rprs20/17/4>
4. Спецвипуск: «On Water» (Том 26, Випуск 3, 2021)
<https://www.tandfonline.com/toc/rprs20/26/3>

Освітній блок 2. «Основи охорони праці»

Тема 1. Поняття сутності дисципліни. Організаційно-правові механізми забезпечення охорони праці.

Сутність, об'єкт вивчення, значення та особливості нормативно-правового забезпечення охорони праці. Визначення та сфера охорони праці, її роль як важливого соціального фактора. Поточний стан охорони праці в Україні, показники виробничого та невиробничого травматизму, а також рівень професійних захворювань.

Основні поняття та терміни, що використовуються у сфері охорони праці. Перелік ключових законодавчих актів України, які регулюють питання охорони праці: Конституція України, Закони “Про охорону праці”, “Про охорону здоров'я”, “Про пожежну безпеку”, “Про використання ядерної енергії та радіаційний захист”, “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, а також Кодекс законів про працю України. Сфера

дії цих нормативних документів і основні питання, які вони охоплюють у контексті забезпечення безпеки праці. Міжгалузеві нормативні документи з охорони праці та приклади, що стосуються відповідного напрямку підготовки чи спеціальності.

Галузеві нормативні акти, що регламентують вимоги з охорони праці у певних сферах діяльності, із конкретними прикладами для потрібної спеціальності або галузі. Внутрішні нормативні документи підприємства, які визначають вимоги та правила з охорони праці на виробництві.

Запитання для самоперевірки:

1. У чому полягає суть поняття «охорона праці»?
2. Яка основна мета охорони праці?
3. Які законодавчі акти регулюють питання охорони праці в Україні?
4. Які основні організаційні заходи щодо охорони праці на підприємстві?
5. Яка роль профспілок у забезпеченні охорони праці на підприємстві?
6. Що таке система управління охороною праці?
7. Які обов'язки покладено на роботодавця щодо організації та забезпечення належних умов охорони праці?
8. Які права та основні обов'язки має працівник у сфері дотримання вимог охорони праці?
9. Які найпоширеніші види нещасних випадків і професійних захворювань можуть виникати у виробничих умовах?
10. Які засоби колективного та індивідуального захисту застосовуються для гарантування безпечних умов праці?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та нормативні матеріали та власними словами дайте визначення наступних термінів:
 - дисципліна охорони праці;
 - охорона праці;
 - професійна відповідальність;
 - організаційно-правові механізми;
 - нормативно-правові документи у сфері охорони праці.
2. Охарактеризуйте основні складові дисципліни охорони праці:
 - дотримання правил безпечного виконання робіт;
 - навчання та інструктаж персоналу;
 - контроль за виконанням вимог безпеки;
 - відповідальність за порушення правил.
3. Проаналізуйте основні організаційно-правові засоби забезпечення безпеки.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою Української РСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - ст.38
3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
5. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.
http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf
4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

Тема 2. *Механізми та структура державного управління у сфері охорони праці України.*

Система управління охороною праці на державному та галузевому рівнях розглядається як сукупність органів, що здійснюють керівництво та координацію в цих сферах. Основний зміст, функції та завдання державного й галузевого управління охороною праці. Органи, відповідальні за державне управління охороною праці, а також їхні ключові повноваження. Елементи, що формують галузеву систему управління охороною праці, та їхня роль. Об'єкти, на які спрямоване управління охороною праці в межах певної галузі.

Загальне керівництво та координація роботи системи охорони праці на різних управлінських рівнях. Особливості організації діяльності щодо охорони праці на підприємствах та в установах, включаючи положення колективного договору. Державні нормативні документи з охорони праці та їхнє застосування. Регіональна система управління охороною праці: її цілі, об'єкти, основні завдання, функції, а також процеси прогнозування та планування. Поняття техніки безпеки та її ключові завдання. Забезпечення безпечної експлуатації обладнання та устаткування у відповідних сферах діяльності. Координація взаємодії державних органів, підприємств, установ та громадських організацій, що займаються питаннями здоров'я, гігієни та безпеки праці. Організація контролю за виконанням законодавства у сфері охорони праці. Основні форми контролю за станом охорони праці на регіональному рівні. Профспілковий і громадський контроль за дотриманням вимог законодавства з охорони праці.

Запитання для самоперевірки:

1. Які органи здійснюють державне управління охороною праці в Україні?
2. Які основні функції державного управління охороною праці?
3. Який документ є базовим нормативним актом у сфері охорони праці в Україні?
4. Які основні цілі та завдання системи охорони праці?
5. Які існують форми контролю за станом охорони праці на підприємстві та в організаціях?
6. Що передбачає Система управління охороною праці (СУОП) на підприємстві та як вона функціонує?
7. Яку роль відіграє державний нагляд у забезпеченні охорони праці?
8. Які види відповідальності передбачені за порушення законодавства у сфері охорони праці?
9. Які ключові принципи реалізації державної політики у сфері охорони праці?
10. Яким чином забезпечується участь працівників у вирішенні питань охорони праці?

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте основні органи державного управління у сфері охорони праці в Україні:
 - центральні органи виконавчої влади;
 - органи місцевого самоврядування;
 - контролюючі та наглядові структури;
 - спеціалізовані установи та комісії.
2. Проаналізуйте основні механізми державного управління охороною праці:
 - розробка та впровадження законодавчих актів і нормативних документів;
 - проведення перевірок і нагляду за дотриманням правил безпеки;
 - контроль навчання та інструктажу персоналу;
 - стимулювання дотримання норм охорони праці на підприємствах;
 - реагування на порушення та застосування заходів відповідальності.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою Української РСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - ст.38
3. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012, із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013 та № 353-VII від 20.06.2013.
4. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
6. Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до витрат : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
7. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.
http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf
4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

- 1.Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf2.
2. Збірник. Законодавство України про охорону праці. - К.: Основа, 2010. – 4 томи.

Тема 3. Фізіологічні, гігієнічні та санітарні основи безпечної праці.

Поняття «фізіологія», «гігієна праці» та «виробнича санітарія». Фізіологія праці та її роль у вивченні впливу трудової діяльності на роботу організму та його окремих систем. Біохімічні процеси в організмі як основа підтримання життєвих функцій і нормальної діяльності всіх систем. Особливості фізіології різних видів праці: ручної, механізованої, конвеєрної, інтелектуальної, а також праці з використанням комп'ютерної техніки. Значення центральної нервової системи в забезпеченні трудової діяльності людини. Явище втоми та його фізіологічні механізми.

Вплив чинників виробничого середовища — таких як параметри повітря, рівень шуму, освітленість, вібрації та промислові випромінювання — на роботу організму в процесі праці; сфера дослідження гігієни праці.

Гігієнічна класифікація праці відповідно до ступеня шкідливості й небезпечності виробничих факторів, а також до рівня важкості та напруженості трудового процесу. Виробнича санітарія як комплекс засобів і заходів, спрямованих на захист працівників від дії шкідливих та небезпечних

факторів. Загальні принципи оцінювання умов праці та забезпечення їх відповідності нормативним показникам.

Ознайомлення з характеристикою повітря робочої зони, мікрокліматом та його впливом на тепловий обмін організму; вивчення порушень терморегуляції та змін водно-сольового балансу; нормування і контроль параметрів мікроклімату у виробничих приміщеннях.

Запитання для самоперевірки:

1. Що вивчає фізіологія праці?
2. Які основні фізіологічні процеси відбуваються в організмі людини під час роботи?
3. Що таке робоча поза, та які її види?
4. Як впливає тривалість робочого дня та зміни на фізіологічний стан працівника?
5. Які існують фізіологічні критерії оцінки працездатності?
6. Що таке стомлення, і які його види?
7. Які заходи можуть допомогти у відновленні працездатності після стомлення?
8. Як впливає режим праці та відпочинку на фізіологічний стан працівника?
9. Що таке біологічний годинник та його роль у трудовому процесі?
10. Як організм людини адаптується до умов праці?
11. Що вивчає гігієна праці?
12. Які основні шкідливі фактори виробничого середовища?
13. Що таке шкідливі речовини та які їх види?
14. Як шкідливі речовини впливають на організм людини?
15. Які існують методи захисту від шкідливих факторів виробничого середовища?
16. Що таке охорона праці та які її основні принципи?
17. Які існують нормативні документи з охорони праці?
18. Які основні права та обов'язки працівників у галузі охорони праці?
19. Що таке індивідуальні засоби захисту та які їх види?
20. Як проводиться профілактика професійних захворювань?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та нормативні матеріали та власними словами дайте визначення наступних термінів:
 - фізіологічні основи праці;
 - гігієна праці;
 - санітарні норми та стандарти;
 - професійна безпека;

- фактори робочого середовища;
 - профілактика шкідливого впливу на організм.
2. Охарактеризуйте основні гігієнічні заходи для організації безпечної праці:
- організація робочого місця;
 - дотримання особистої гігієни;
 - контроль умов мікроклімату (температура, вологість, освітленість);
 - правильне харчування та водний режим;
 - профілактичні медичні огляди.
3. Проаналізуйте роль санітарних норм і стандартів у безпечній праці.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою Української РСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - ст.38
3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
4. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. №3356- XII Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 36. - ст.361
5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 27. - ст.218
6. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. - ст.115 31
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
8. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.
http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf
4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_ohorony_pratsi.pdf
2. Збірник. Законодавство України про охорону праці. - К.: Основа, 2010. – 4 томи.

Тема 4. Освітлення виробничих приміщень.

Виробниче освітлення, значення, види. Природне освітлення у виробничих умовах. Нормативні документи, що регламентують організацію освітлення, його значення для безпеки та ефективності праці, основні види виробничого освітлення та санітарні вимоги до їх застосування. Ключові поняття світлотехніки: сила світла, світловий потік, рівень освітленості, якість освітлення, контрастність, видимість та характеристика фону. Значення природного освітлення як виробничого й фізіолого-гігієнічного фактора, що впливає на стан працюючих.

Різновиди систем природного освітлення та санітарні вимоги до їх використання залежно від площі та конфігурації приміщень. Принципи нормування природного освітлення, показник коефіцієнта природного освітлення, а також класифікація робіт за рівнем зорової напруги з визначенням відповідних норм для конкретних умов діяльності. Рекомендації щодо орієнтації робочих місць відносно джерел природного світла. Правила

та особливості експлуатації систем природного освітлення у виробничих приміщеннях.

Запитання для самоперевірки:

1. Які існують види освітлення на виробництві?
2. Які основні вимоги до освітлення виробничих приміщень?
3. Назвіть основні кількісні показники освітлення.
4. Які основні якісні показники освітлення?
5. Які наслідки для працівників може мати недостатнє або неправильне освітлення?
6. Які існують види систем освітлення на виробництві?
7. Чим відрізняється загальне освітлення від місцевого?
8. Що таке комбіноване освітлення?
9. Які фактори впливають на вибір освітлення для конкретного виробничого приміщення?
10. Які сучасні джерела світла використовуються для освітлення виробничих приміщень?
11. Які норми освітленості встановлені для різних видів робіт?
12. Як впливає освітлення на безпеку праці?
13. Які заходи необхідно вжити для забезпечення безпеки при роботі з освітлювальним обладнанням?

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте навчальні та нормативні матеріали та власними словами дайте визначення наступних термінів:
 - виробниче освітлення;
 - природне та штучне освітлення;
 - рівень освітленості;
 - світлотехнічні вимоги;
 - безпечні умови праці.
2. Проаналізуйте основні вимоги до штучного освітлення виробничих приміщень:
 - типи джерел світла (лампи розжарювання, люмінесцентні, LED);
 - рівномірність та інтенсивність освітлення;
 - колірна температура та індекс передачі кольору;
 - розташування освітлювальних приладів;
 - енергетична ефективність та безпечність.
3. Охарактеризуйте, як рівень та якість освітлення впливають на:
 - зорове навантаження та втому очей;
 - концентрацію та продуктивність працівників;
 - ризик травматизму та помилок у роботі;

- загальний комфорт і працездатність.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
2. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf

http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf

4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.
2. Збірник. Законодавство України про охорону праці. - К.: Основа, 2010. – 4 томи.

Тема 5. Електробезпека.

Основні поняття, пов'язані з електротравматизмом, а також чинники, що визначають характер ураження людини електричним струмом. Визначення термінів «електробезпека», «електротравма» та «електротравматизм». Стан електротравматизму в Україні та характерні особливості уражень електричним струмом. Види електричних травм: місцеві пошкодження та загальні ураження організму (електричні удари). Основні причини

смертельних випадків, спричинених впливом електричного струму. Чинники, що визначають тяжкість наслідків електротравми: сила струму, рівень напруги, електричний опір тіла людини та зовнішнього середовища, тип і частота струму, тривалість та траєкторія його проходження, а також індивідуальні фізіологічні особливості людини. Гранично допустимі значення струмів і напруг, що не становлять загрози для людського організму.

Поділ приміщень за рівнем ризику ураження електричним струмом; аналіз основних причин електротравм, зокрема контакт із струмопровідними частинами, що опинилися під напругою через пошкоджену ізоляцію, утворення електричної дуги між провідниками та тілом людини, а також перебування у зоні крокової напруги. Розглядаються умови можливого ураження людини електричним струмом, особливості травмування при дотику або наближенні до струмопровідних частин в однофазних мережах змінного струму та в трифазних мережах з різними режимами нейтралі трансформаторів у штатному та аварійному режимах.

Запитання для самоперевірки:

1. Як визначають поняття «електробезпека», «електротравма» та «електроустановка»?
2. Які існують види електротравм і які їх характеристики?
3. Як класифікують приміщення за ступенем ризику ураження електричним струмом?
4. Як надається перша медична допомога при електротравмах?
5. Класифікація та значення чинників, що впливають на важкість ураження електричним струмом.
6. Які є ступені електричних ударів?
7. Що таке електричний шок?
8. Як здійснюється захист будівель та споруд від прямих ударів блискавки?
9. Види електричних травм?

Завдання для самостійної роботи:

1. У письмовій формі розкрийте такі питання:
 - сутність електричної небезпеки та її місце в системі охорони праці;
 - види впливу електричного струму на організм людини;
 - фактори, що визначають ступінь ураження електричним струмом.
2. Охарактеризуйте основні засоби захисту від ураження електричним струмом, поділивши їх на:
 - технічні;
 - організаційні;
 - індивідуальні.
3. Опишіть алгоритм надання першої допомоги постраждалому від ураження електричним струмом.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. - додаток до № 51. - ст.1122
2. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012, із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013 та № 353-VII від 20.06.2013.
3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - ст.19
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
6. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf

3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.

http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf

4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.

https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

Тема 6. Виробничий шум і вібрація, ультразвук і інфразвук.

Загальні поняття щодо шуму; дія шуму на організм людини. Характеристики звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота та швидкість коливань. Поняття звукової потужності джерела шуму. Частотний діапазон і рівні звукового тиску, які сприймаються людським слухом; нижній поріг чутності та межа больових відчуттів. Особливості спектральної чутливості слухового апарату людини. Показники, що визначають чутливість слухового апарату: рівні звукового тиску, рівні звуку та рівні звукової потужності джерел шуму. Розглядається класифікація шумів за походженням (механічні, гідродинамічні, газодинамічні, електродинамічні, транспортні та технологічні), а також за спектральними та часовими характеристиками. Вплив шуму на організм: зміни у функціонуванні різних систем та можливі професійні захворювання, спричинені шумовим навантаженням.

Основні поняття, пов'язані з вібрацією, та її значення як фактора виробничої гігієни; визначення терміну «вібрація» та її параметрів — амплітуди, швидкості і прискорення коливань, частоти. Розглядаються основні причини виникнення вібрацій (механічні, гідродинамічні, газодинамічні та електродинамічні процеси), джерела вібрацій, їх позитивний і негативний вплив на виробничі процеси. Окреслюється класифікація вібрацій за походженням та поділ на локальні вібрації й вібрації робочих місць. Визначаються поняття інфразвуку та ультразвуку, їхні характеристики (частота, звуковий тиск, інтенсивність) та джерела виникнення. Наводяться нормативи та методи контролю допустимих рівнів ультра- й інфразвуку, а також засоби та способи захисту від їхнього шкідливого впливу.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке шум?
2. Які фізичні параметри характеризують шум?
3. За якими основними показниками здійснюється нормування шуму?
4. Який нормативний документ встановлює вимоги до рівнів виробничого шуму на робочих місцях?
5. Яким приладом проводяться вимірювання шумових параметрів?
6. Які основні способи застосовують для зменшення рівнів шуму?
7. Як шум впливає на здоров'я людини?
8. Які існують види шумів (наприклад, постійний, переривчастий, імпульсний)?
9. Які основні джерела шуму на виробництві?

10. Що таке вібрація?
11. Які параметри характеризують вібрацію?
12. У який спосіб вібрація негативно впливає на організм людини?
13. Які основні методи зниження вібрації?
14. Які існують види вібрації (наприклад, загальна, локальна)?

Завдання для самостійної роботи:

1. На основі навчальної та нормативної літератури розкрийте такі питання:
 - поняття виробничого шуму та вібрації, їх фізичні характеристики;
 - класифікація шуму та вібрації за походженням і умовами впливу;
 - сутність ультразвуку та інфразвуку, джерела їх виникнення у виробничому середовищі.
2. Опишіть можливі короткочасні та довготривалі наслідки впливу шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку на організм людини.
3. Охарактеризуйте систему заходів щодо зниження рівнів шуму і вібрації, поділивши їх на:
 - технічні;
 - організаційні;
 - індивідуальні.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
2. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337
3. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf

http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf

4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.

https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

Тема 7. Пожежна безпека.

Основні поняття та значення пожежної безпеки; ключові терміни, їхня роль та нормативно-правова основа у сфері пожежної безпеки. Розглядаються основні документи, що встановлюють вимоги до протипожежного захисту: Закон України «Про пожежну безпеку», Правила пожежної безпеки в Україні, державні стандарти, будівельні норми та відомчі регламенти. Визначаються поняття «пожежа» та «пожежна безпека».

Небезпечні та шкідливі фактори, що виникають під час пожежі, включають високу температуру, дим та токсичні продукти горіння, зниження концентрації кисню, вибухонебезпечні суміші, механічні травми та інші фактори, здатні завдати шкоди здоров'ю або призвести до загибелі людей. Головні причини виникнення пожеж: порушення технологічних процесів, несправність обладнання, іскри під час зварювальних та інших вогневих робіт, недбале поводження з відкритим вогнем, неправильне використання інструментів та електронагрівальних пристроїв, недотримання норм і правил пожежної безпеки.

Аналіз статистики пожеж в Україні за останні роки: кількість випадків, рівень травматизму, смертність і матеріальні збитки, а також порівняння цих показників з даними інших країн.

Пожежі як значущий соціально небезпечний фактор. Структурна схема системи забезпечення пожежної безпеки на об'єкті.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке пожежна безпека?
2. Які основні причини виникнення пожеж?
3. Які існують види пожеж?
4. Які основні принципи пожежної безпеки?
5. Що таке вогнетривкість?
6. Які основні засоби пожежогасіння?

7. Що таке вогнезахисна обробка?
8. Які існують види вогнезахисної обробки?
9. Які основні вимоги пожежної безпеки до будівель та споруд?
10. Які ключові правила пожежної безпеки необхідно дотримуватися під час експлуатації електрообладнання?
11. Які основні вимоги пожежної безпеки до опалювальних систем?
12. Що таке план евакуації?
13. Які основні дії під час пожежі?
14. Як викликати пожежну охорону?
15. Які існують види вогнегасників?
16. Як користуватися вогнегасником?
17. Які основні вимоги пожежної безпеки в побуті?
18. Які основні правила поведінки під час пожежі в громадських місцях?

Завдання для самостійної роботи:

1. На основі навчальних і нормативно-правових джерел розкрийте такі питання:
 - поняття пожежі та пожежної безпеки;
 - основні причини виникнення пожеж у побуті та на виробництві;
 - небезпечні та шкідливі фактори, що супроводжують пожежу.
2. Охарактеризуйте основні елементи системи протипожежного захисту об'єкта, зокрема:
 - організаційні заходи;
 - технічні засоби виявлення та гасіння пожеж;
 - вимоги до евакуації людей.
3. Опишіть види первинних засобів пожежогасіння та правила їх застосування.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
2. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337
3. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
 2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf
 3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.
http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf
 4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
 5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
 6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.
 7. Левченко О.Г, Землянська О.В., Праховнік Н.А., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. - 267с.
- Додаткова:
1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

Тема 8. Психологія ризику, особливості трудових відносин і сучасні підходи до оцінки та управління ризиками.

Розглядаються основи психології ризику та її роль у формуванні безпечної поведінки працівників. Аналізуються статистичні дані, що використовуються для прогнозування нещасних випадків і оцінки рівня виробничого травматизму. Вивчається взаємодія людини з виробничим середовищем, вплив зовнішніх факторів на безпеку праці та поведінку працівника в потенційно небезпечних ситуаціях. Окрема увага приділяється системам управління ризиками, сучасним методам їх оцінювання, а також поняттям страхового ризику та страхового випадку. Розкриваються основи психології безпеки праці, що охоплюють механізми формування безпечної мотивації та відповідальної поведінки. Розглядається методика визначення різних видів втрат — матеріальних, екологічних, людських — як важливий елемент загальної системи оцінки ризиків та мінімізації їх наслідків.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке ризик і які його основні характеристики?
2. Наведіть приклади різних видів ризиків у вашій галузі.
3. Як психологія впливає на сприйняття ризику?
4. Опишіть основні етапи управління ризиками.
5. Які методи оцінки ризику ви знаєте і в яких випадках їх доцільно застосовувати?
6. Як можна створити безпечне середовище на робочому місці?
7. Як взаємопов'язані різні види ризиків?
8. Яка роль психології ризику в прийнятті рішень?
9. Як ви оцінюєте ризики, пов'язані з вашою роботою?
10. Які заходи ви б запропонували для зменшення ризиків на вашому робочому місці?

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте, як психологічні особливості працівників впливають на рівень безпеки праці.
2. Охарактеризуйте особливості трудових відносин, що можуть сприяти підвищенню або зниженню рівня професійних ризиків.
3. Опишіть сучасні підходи до виявлення та оцінювання ризиків у професійній діяльності.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
2. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.

Основна:

1. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.:Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.
2. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf
3. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.
http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf

4. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.
5. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.
6. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

Додаткова:

1. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.

https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

Таблиця відповідності тем робочої програми ЗК та ПР

Тема	Відповідні ЗК, ПР	Характер зв'язку / опис відповідності
1. Поняття сутності дисципліни. Організаційно-правові механізми забезпечення охорони праці.	ЗК05, ПР05	Формує знання про систему охорони праці, правові гарантії безпеки працівника.
2. Механізми та структура державного управління у сфері охорони праці України.	ЗК05, ПР05	Ознайомлює з державною політикою у сфері безпеки, формує правову культуру фахівця.
3. Фізіологічні, гігієнічні та санітарні основи безпечної праці.	ЗК05, ПР05	Розвиває знання про умови безпечної праці, здоров'я, профілактику профзахворювань.
4. Освітлення виробничих приміщень	ЗК05, ПР05	Забезпечує розуміння технічних норм освітлення як чинника здоров'я й безпеки.
5. Електробезпека	ЗК05, ПР05	Формує практичні навички безпечної роботи з електрообладнанням.
6. Виробничий шум і вібрація, ультразвук і інфразвук	ЗК05, ПР05	Пояснює вплив фізичних факторів на організм, навчає методам захисту.
7. Пожежна безпека	ЗК05, ПР05	Формує стійкі навички поведінки у випадку пожежі, знання засобів гасіння й евакуації.
8. Психологія ризику, особливості трудових відносин і сучасні підходи до оцінки та управління ризиками.	ЗК05, ПР05	Поєднує етичну культуру, психологічну готовність і практичні вміння у попередженні небезпечних ситуацій.

Пояснення до таблиці. Таблиця відображає системний зв'язок між темами освітнього компонента з охорони праці, загальною компетентністю **ЗК05** та програмним результатом навчання **ПР05**, що спрямовані на формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про безпеку праці як обов'язкову складову професійної діяльності.

Тематика курсу вибудована за логікою поступового переходу від засвоєння базових понять і організаційно-правових механізмів охорони праці до вивчення конкретних фізіологічних, гігієнічних, санітарних і технічних чинників виробничого середовища. Опрацювання питань державного управління у сфері охорони праці забезпечує формування правової культури майбутнього фахівця, усвідомлення ролі нормативно-правового регулювання та відповідальності роботодавця і працівника за дотримання вимог безпеки.

Реалізація **ЗК05** здійснюється через формування здатності аналізувати умови праці, ідентифікувати небезпечні та шкідливі виробничі фактори, оцінювати їхній вплив на здоров'я людини та застосовувати профілактичні заходи. Особлива увага приділяється таким аспектам, як освітлення робочих місць, електробезпека, вплив шуму, вібрації та інших фізичних факторів, що безпосередньо впливають на працездатність і безпеку працівника.

Програмний результат **ПР05** досягається шляхом поєднання теоретичних знань із практично орієнтованими вміннями щодо безпечної експлуатації обладнання, дотримання правил пожежної безпеки, реагування на небезпечні ситуації та управління професійними ризиками. Вивчення психології ризику та сучасних підходів до оцінки й управління небезпеками сприяє розвитку відповідальної поведінки, здатності до прогнозування наслідків виробничих рішень і попередження аварійних ситуацій.

У цілому зміст освітнього компонента забезпечує формування у здобувачів освіти стійких знань і навичок з охорони праці, необхідних для безпечної, відповідальної та професійно ефективної діяльності в сучасних умовах виробничого середовища.

4. Структура освітнього компонента

Назви освітніх блоків і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		Лек.	Пр.	Сем.	Інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7
Освітній блок 1. «Основи екології та безпека життєдіяльності»						
Тема 1. Основи категоріально-понятійного апарату безпеки життєдіяльності та системний підхід до класифікації небезпек.		3				
Тема 2. Взаємодія людини із життєвим середовищем як елемент системи «Людина – життєве середовище»: медико – біологічні засади безпеки життєдіяльності.		3				

Тема 3. Ризик-орієнтований підхід у моделюванні виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.		3				
Тема 4. Природні загрози як фактори виникнення надзвичайних ситуацій: класифікація, прояви та вплив на людину й довкілля.		3				
Тема 5. Техногенні небезпеки: класифікація, причини виникнення та наслідки для людини й довкілля.		2				
Тема 6. Промислові аварії й катастрофи як фактори ризику для безпеки життєдіяльності людини.		3				
Тема 7. Пожежна безпека. Показники пожежовибухонебезпеки речовин і матеріалів. Хімічна безпека.		3				
Тема 8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику.		3				
Тема 9. Організаційно-функціональна структура системи захисту населення в надзвичайних ситуаціях: управління та правове забезпечення безпеки.		3				
Тема 10. Перша допомога при невідкладних станах у звичайних і надзвичайних ситуаціях.		3				
Тема 11. Основи валеології		3				
Тема 12. Екологія простору сцени та студії: вплив мікроклімату, акустики та матеріалів на професійну безпеку та виконавського потенціалу артиста балету.		2				
Тема 13. Ергономіка та безпека сценічних покриттів: амортизаційні властивості підлоги як чинник профілактики хронічного травматизму.		2				
Тема 14. Якість повітря у закритих репетиційних просторах: ризики респіраторних інфекцій та екологічно зумовлених алергічних реакцій.		2				
Тема 15. «Єдине здоров'я» (One Health) і професійна гігієна артиста: запобігання дерматологічним і зоонозним ризикам у роботі з костюмами та гримом.		2				
Тема 16. Особиста безпека в умовах кліматичних змін: адаптація тренувань і гастрольної діяльності до спеки та забруднення повітря.		2				
Тема 17. Аудит екологічної безпеки театального простору: чек-лист хореографа		2				

як відповідального за безпеку репетиційного процесу.						
Тема 18. Циркулярна економіка в мистецтві: «зелена» сценографія та безпечне використання вторинних матеріалів.		2				
Тема 19. Екологічна етика та хореографічна практика: мистецькі способи привернення уваги до екологічних загроз.		2				
Усього годин за освітнім блоком 1.	90	48		6		36
Освітній блок 2. «Основи охорони праці»						
Тема 1. Поняття сутності дисципліни. Організаційно-правові механізми забезпечення охорони праці.		3				
Тема 2. Механізми та структура державного управління у сфері охорони праці України.		3				
Тема 3. Фізіологічні, гігієнічні та санітарні основи безпечної праці.		3				
Тема 4. Освітлення виробничих приміщень.		3				
Тема 5. Електробезпека.		2				
Тема 6. Виробничий шум і вібрація, ультразвук і інфразвук.		3				
Тема 7. Пожежна безпека.		3				
Тема 8. Психологія ризику, особливості трудових відносин і сучасні підходи до оцінки та управління ризиками.		3				
Усього годин за освітнім блоком 2.	30	16		2		12
Усього годин	120	64		8		48

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Освітній блок 1. «Безпека життєдіяльності»	
1	Наркотики. Небезпека наркоманії.	2
2	Алкоголь: ризики для організму та небезпека алкоголізму.	2
3	Екологія простору сцени та студії: Вплив мікроклімату, акустики та матеріалів на професійну безпеку та довговічність артиста балету	2
	Освітній блок 2. «Основи охорони праці»	
3	Економічні аспекти охорони праці	2
	Разом	8

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Навчальною програмою не передбачені	
---	-------------------------------------	--

7. Теми для самостійного опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Освітній блок 1. «Безпека життєдіяльності»	
1	Види небезпек та їхніх шкідливих і небезпечних факторів.	3
2	Причини виникнення надзвичайних ситуацій та способи мінімізації їхніх наслідків.	3
3	Радіаційна безпека	3
4	Система організації та керування безпекою життєдіяльності.	3
5	Наркоманія. Поняття про психічну залежність.	3
6	СНІД – синдром набутого імунodefіциту	3
7	Органи нагляду за охороною здоров'я	3
8	Засади БЖД в Конституції України	3
9	Оцінка екологічних ризиків та БЖД-заходи на об'єктах критичної інфраструктури в умовах зміни клімату.	3
10	Концепція "Зелений офіс" (Green Office) та формування культури безпеки праці й екологічної свідомості.	3
11	Вплив міського теплового острова (УТО) на тепловий стрес населення та шляхи адаптації БЖД-методами.	3
12	Аналіз ризиків забруднення водних ресурсів внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.	3
	Освітній блок 2. Основи охорони праці	
1	Пожежі як суспільно небезпечний та шкідливий чинник.	2
2	Алгоритм надання первинної допомоги постраждалим із переломами кінцівок.	3
3	Фактори та обставини, що призводять до ураження людини електричним струмом.	2
4	Законодавче та нормативно-правове забезпечення охорони праці.	3
5	Навчання та інструктажі з питань охорони праці.	2
	Разом	48

8. Індивідуальні завдання

№	Назва теми	Кі-ть годин
1	Навчальною програмою не передбачені	

Самостійна робота

Для опанування освітнього компонента «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» Поза лекційних і семінарських занять, тобто аудиторної роботи, важливе місце займає самостійна діяльність здобувача освіти. Основними її видами є:

1. *Ознайомлення з додатковими джерелами літератури.*
2. *Опрацювання довідкових джерел.*

3. Підготовка до проведення семінарських занять.

4. Підготовка до проміжних та підсумкових форм контролю знань.

5. Виконання самостійного завдання.

Викладачем подається додаткові теми самостійних занять та завдання, які здобувачі освіти повинні підготувати, спираючись на рекомендовану літературу.

9. Методи та форми навчання

Лекції, самостійна робота, розповідь, бесіда, пояснення, лекція-огляд та інше.

10. Методи та форми контролю

Лекційні заняття: проведення фронтального та вибіркового усного опитування, письмового контролю й тестових перевірок.

Самостійна робота здобувачів освіти: оцінювання конспектів, перевірка відповідей на проблемні запитання та усне опитування під час занять.

Форми оцінювання й способи представлення результатів навчання.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з освітнього компонента є:

- залік;
- екзамен;
- тести.

При організації навчання для визначення рівня знань здобувачів освіти застосовується процедура формування підсумкової оцінки з освітнього компонента за двома складовими - результатами поточної навчальної діяльності та результатами діагностики якості знань при складанні заліку, екзамену. Поточна навчальна діяльність передбачає застосовується накопичувальна (акумуляуюча) система оцінки знань здобувачів освіти під час поточного контролю.

Система контролю успішності здобувачів освіти включає наступні різновиди: поточний, тематичний, та семестровий (академічний) контроль.

Поточний контроль знань – вид контролю якості знань та вмінь здобувачів освіти, який проводиться протягом навчального освітнього блоку. Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять у формах усного та письмового опитування, поточного тестування, доповідей, домашніх завдань та ін.

Об'єктами поточного контролю знань здобувача є: регулярність і активність роботи під час занять, участь в обговоренні проблемних питань, а також виконання завдань для самостійного опрацювання.

При контролі систематичності і активності роботи здобувачів освіти на заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і

виступах, активність при обговоренні питань, що винесені на заняття, результати тестів.

Тематичний контроль, мета тематичного контролю: встановити рівень засвоєння здобувачами основних понять, теорій, законів і вмінь їх застосовувати. Оцінити компетентності, сформовані у процесі вивчення теми. Виявити прогалини в знаннях та забезпечити зворотний зв'язок для корекції навчального процесу. Окремий тематичний розділ може здійснюватися як під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремої теми, так і у вигляді проведення тематичної контрольної роботи (ТКР), якщо це окремо передбачено змістом робочої навчальної програми.

Підсумковий контроль є відображенням рівня опрацювання здобувачем освіти теоретичного матеріалу, рівня засвоєння ним вказаного матеріалу. Підсумковий контроль відображає результат навчальних досягнень здобувача освіти в процесі поточної навчальної діяльності.

З метою підвищення мотивації здобувачів освіти до систематичної активної роботи впродовж всього навчального семестру, зниження впливу випадкових факторів на підсумкову оцінку під час проведення контрольних заходів, в КМАТ застосовується накопичувальна (акумуюча) система оцінки знань здобувачів під час поточного контролю.

Оцінюються робота на семінарських заняттях та всі інші складові (індивідуальна, самостійна робота) поточного контролю з освітнього компонента. Таким чином здійснюється постійне накопичення здобувачем сумарної оцінки протягом відповідного навчального розділу. Сформована таким чином сумарна оцінка є основою для оцінювання навчального розділу з відповідного освітнього компонента.

Оцінювання знань студентів у КМАТ здійснюється за національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), шкалою ECTS та 100-бальною шкалою. Для розрахунку оцінки за накопичувальною системою використовується 100-бальна шкала. Кожна оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, переводиться до державної шкали («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкали ECTS (A,B,C,D,E,FX,F) згідно з таблицею.

Питання до екзамену

Освітній блок 1.

1. У чому полягає проблема забезпечення безпеки життєдіяльності людини та суспільства за сучасних умов?
2. Чому питання безпеки життєдіяльності є особливо актуальним сьогодні?
3. Що означає поняття сталого розвитку суспільства?
4. Який зміст і основні завдання дисципліни «Безпека життєдіяльності»?
5. Як визначаються поняття небезпеки та небезпечних ситуацій?
6. У чому полягають номенклатура, ідентифікація та класифікація небезпек?
7. Як класифікуються небезпеки за джерелами їх походження та які їх загальні риси?
8. Що охоплює поняття техногенних джерел небезпек?

9. Які фактори спричиняють соціальні та політичні небезпеки?
10. Як поділяються фактори небезпек за ступенем їх впливу на людину?
11. Як класифікують шкідливі та небезпечні фактори за їх природою та характером дії?
12. Що таке шкода як наслідок впливу небезпек і як здійснюється її кількісна оцінка?
13. Що таке ризик і як він характеризує рівень небезпеки?
14. Як здійснюється управління ризиком для підвищення рівня безпеки?
15. Яку роль відіграє системний аналіз у сфері безпеки життєдіяльності?
16. Що означають поняття «життя», «діяльність» і «життєдіяльність»?
17. Які біологічні та соціальні ознаки характеризують людину?
18. Які основні потреби людини визначають її поведінку та діяльність?
19. Що таке праця, які її позитивні та негативні наслідки?
20. Що становить собою середовище життєдіяльності людини та як воно класифікується?
21. Які параметри природного середовища важливі для життєдіяльності людини?
22. Що таке техносфера та які її основні складові?
23. Які риси характеризують соціально-політичне середовище?
24. Яку роль виконують органи чуття у сприйнятті інформації?
25. Яка будова аналізаторів та які властивості їм притаманні?
26. Що таке гомеостаз і чому він важливий для безпеки людини?
27. Яке значення має психіка людини у забезпеченні її безпеки?
28. Як визначається поняття здоров'я?
29. У чому полягає біологічна, соціальна та психологічна сутність здоров'я?
30. Як організм людини адаптується до впливу зовнішніх чинників?
31. Які фактори впливають на стан здоров'я людини?
32. Що являють собою техногенні небезпеки?
33. Як шум впливає на організм людини?
34. Яким є вплив вібрації на людину?
35. Що являють собою іонізуючі випромінювання та які їх характеристики?
36. Які існують джерела іонізуючих випромінювань?
37. Яким чином іонізуюче випромінювання впливає на людину?
38. У чому полягає радіаційна безпека?
39. Як електричний струм діє на організм людини?
40. Які існують джерела електромагнітного випромінювання?
41. Які небезпечні ефекти електромагнітного випромінювання для організму людини?
42. Які шкідливі хімічні речовини існують та як їх класифікують?
43. Яким є токсичний вплив хімічних речовин на людину?
44. Які рослини належать до отруйних?
45. Які тварини є отруйними та як їхні токсини впливають на людину?
46. Що таке патогенні організми, які хвороби вони викликають і як від них захищатися?
47. У чому полягають особливості фізичної та розумової діяльності людини?

48. Які психофізіологічні фактори можуть становити небезпеку?
49. Що таке тектонічні стихійні лиха, які їх наслідки та способи попередження?
50. Що спричиняє топологічні стихійні лиха, які їх наслідки та засоби захисту?
51. Які метеорологічні стихійні лиха існують та як з ними боротися?
52. Що характеризує техногенні небезпеки, аварії та катастрофи?
53. Чому виникають пожежі та вибухи на виробництві?
54. Які види соціально-політичних небезпек існують?
55. У чому полягає безпека економічної діяльності?
56. Що являє собою тероризм як форма політичного екстремізму?
57. Чому злочинність є серйозною соціальною проблемою?
58. Як алкоголь впливає на здоров'я та чим небезпечний алкоголізм?
59. Які наслідки має тютюнопаління?
60. Як класифікують комбіновані небезпеки?
61. Як здоровий спосіб життя впливає на безпеку та життєдіяльність людини?
62. Що таке СНІД, які його причини та наслідки?
63. Чому наркотики становлять небезпеку та як проявляється наркоманія?
64. Які небезпеки притаманні урбанізованому середовищу?
65. Що таке надзвичайні ситуації, які їх ознаки, види та рівні?
66. Як організовується життєзабезпечення населення в умовах надзвичайних ситуацій?
67. Які заходи забезпечують життєзабезпечення населення під час надзвичайних ситуацій?
68. Як здійснюється ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій?
69. Які закони та нормативні акти регулюють питання безпеки життєдіяльності?
70. Які органи відповідають за управління й контроль у сфері безпеки життєдіяльності?
71. Яким є антропогенний вплив на довкілля?

Освітній блок 2.

1. У чому полягає охорона праці як окрема сфера людської діяльності?
2. Як охорона праці розглядається як соціально-технічна дисципліна?
3. Що є предметом і об'єктом охорони праці?
4. Яка структура навчальної дисципліни «Охорона праці»?
5. На яких методологічних принципах та наукових підходах ґрунтується охорона праці?
6. З якими науковими галузями пов'язана охорона праці?
7. Яким є сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном?
8. Що становить собою невиробничий травматизм?
9. Що таке професійна захворюваність і в чому її особливості?
10. Які основні принципи державної політики у сфері охорони праці?
11. Які існують види людської діяльності?
12. Що означає поняття «праця» та які її різновиди?
13. Що таке небезпека і які її види?

14. Як визначаються небезпечні та шкідливі фактори?
15. Що означає термін «гранично допустима концентрація» речовини?
16. Як визначаються аварія, катастрофа та стихійне лихо?
17. Що таке травма та травматизм?
18. Які законодавчі акти регулюють основні положення з охорони праці в Україні?
19. Які питання охорони праці відображені в Конституції України?
20. Які норми містять Закон «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та інші нормативні акти?
21. Що являє собою система загальнообов'язкового державного соціального страхування?
22. Які права має працівник щодо охорони праці під час укладання трудового договору?
23. Які обов'язки має роботодавець щодо створення безпечних умов праці?
24. Які обов'язки покладаються на працівника за трудовим договором?
25. У чому полягають особливості охорони праці жінок, неповнолітніх та осіб з інвалідністю?
26. Яку відповідальність несуть за порушення вимог охорони праці?
27. Як функціонує система управління охороною праці на виробництві?
28. Які існують форми навчання та інструктажів з охорони праці?
29. Як здійснюється державний нагляд і громадський контроль у сфері охорони праці?
30. Яким чином фінансується охорона праці на підприємстві?
31. Які матеріальні та моральні стимули використовуються для підвищення рівня охорони праці?
32. Як відшкодовуються збитки, завдані порушенням умов праці?
33. Які основні причини виникнення нещасних випадків і професійних захворювань?
34. Як проводиться розслідування та облік нещасних випадків?
35. Що включає спеціальне розслідування нещасних випадків?
36. У чому полягає атестація робочих місць?
37. Які особливості має фізична та розумова діяльність людини?
38. Що вивчає гігієна праці та які її основні завдання?
39. Що охоплює поняття «виробнича санітарія»?
40. Які вимоги висуваються до робочого місця й робочої зони в санітарно-гігієнічному аспекті?
41. Як класифікуються небезпечні та шкідливі виробничі фактори та які їх характеристики?
42. Як мікроклімат впливає на організм людини і якими показниками він визначається?
43. Як регулюється мікроклімат та які встановлено оптимальні, допустимі та граничні норми?
44. Які заходи застосовують для нормалізації параметрів мікроклімату?
45. Яким є вплив пилу на організм людини?
46. Як захистити організм від перегрівання та переохолодження?

47. Які вимоги висуваються до вентиляції виробничих приміщень?
48. Які основні вимоги до виробничого освітлення?
49. Які види виробничого освітлення існують?
50. Як нормується природне освітлення?
51. Що таке електромагнітне випромінювання, які його види та як від нього захищаються?
52. Який вплив має іонізуюче випромінювання на людину?
53. Які заходи передбачені для захисту від іонізуючого випромінювання?
54. Як шум впливає на людину та як його нормують?
55. Які існують способи захисту від шуму?
56. Як інфразвук і ультразвук впливають на організм, як їх нормують і як від них захищаються?
57. Що таке вібрація, як вона впливає на організм та у чому полягає резонанс?
58. Які заходи та засоби застосовуються для захисту від вібрації та шуму?
59. Які санітарно-гігієнічні вимоги висуваються до розташування підприємств?
60. Що таке санітарно-захисні зони?
61. Що означає поняття «технічна безпека» та як аналізують технічні небезпеки?
62. Яке значення має ергономіка для охорони праці?
63. Що таке безпечність виробничого устаткування?
64. Які технічні засоби безпеки використовують, як їх класифікують і які вимоги до них висуваються?
65. Яке призначення сигнальних пристроїв і знаків безпеки?
66. Які загальні правила безпеки для посудин, що працюють під тиском?
67. Що означає електробезпека та які основні причини ураження електричним струмом?
68. Що таке електротравма та як вона класифікується?
69. Як характеризується електричний удар залежно від ступеня дії?
70. Як надається перша допомога при ураженні електрострумом?
71. Які фактори визначають дію електричного струму на організм людини?
72. Які існують ізолюючі, огорожувальні та запобіжні електрозахисні засоби?
73. Які вимоги безпеки встановлено для комп'ютерів і обладнання?
74. Що таке пожежа та які основні причини її виникнення?
75. Які негативні наслідки мають пожежі?
76. Які чинники сприяють виникненню й поширенню пожеж?
77. Що таке горіння та які його різновиди?
78. Які матеріали та речовини легко загораються?
79. Які небезпечні та шкідливі фактори супроводжують пожежу?
80. Як класифікують виробництва за вибухопожежною характеристикою?
81. Які системи запобігання пожежам існують, зокрема автоматична сигналізація?
82. Які засоби застосовують для гасіння пожеж?
83. Як організовується евакуація людей із приміщень?

84. Як надають першу допомогу при утопленні?
 85. Якими мають бути дії під час допомоги потерпілому від електроструму?
 86. Як допомогти людині при тепловому ударі?
 87. Які дії необхідно виконати при кровотечах?
 88. Як надавати допомогу при переломах?
 89. Які першочергові дії при обмороженні?
 90. Як діяти у разі отруєння?

11. Оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання підсумкового семестрового заліку, екзамену

За системою КМАТ	За шкалою ECTS	За національною системою	Визначення Здобувач освіти:
90-100	A	відмінно	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми освітнього компонента, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми та контролю освітнього блоку в цілому.
82-89	B	дуже добре	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми освітнього компонента, виконав завдання кожної теми та контролю освітнього блоку в цілому.
74-81	C	добре	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми освітнього компонента. Окремі завдання кожної теми та контролю освітнього блоку в цілому виконав не повністю.
64-73	D	задовільно	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань освітнього компонента, окремі завдання кожної теми та контролю освітнього блоку не виконав.
60-63	E	достатньо	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми

			освітнього компонента. Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю освітнього блоку в цілому.
35-59	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	Не засвоїв більшості тем навчальної програми. Не вміє викласти зміст більшості основних питань освітнього компонента. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю освітнього блоку в цілому.
0-34	F	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням)	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст кожної теми освітнього компонента, не виконав контролю освітнього блоку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти (освітній блок 1, 2)

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Освітній блок 1 (1-19 тему)	обговорення, відвідування лекцій розгляд питань 19 балів (по 1 балу за кожен тему).
2	Освітній блок 2 (1-8 тему)	обговорення, відвідування лекцій розгляд питань 8 балів (по 1 балу за кожен тему).
3	Освітній блок 1. Семінарське заняття (2 теми)	обговорення, розгляд питань, відповідь 12 балів (по 6 балів за кожен тему).
4	Освітній блок 2. Семінарське заняття (1 тема)	обговорення, розгляд питань, відповідь 4 бали.
5	Освітній блок 1. Самостійна робота (12 тем)	обговорення, розгляд питань, самостійне опрацювання 12 балів (по 1 балу за кожен тему).
6	Освітній блок 2. Самостійна робота (5 тем)	обговорення, розгляд питань, самостійне опрацювання 5 балів (по 1 балу за кожен тему).
7	Екзамен	40 балів
	Всього	100 балів.

12. Методичне забезпечення

Складові навчально-методичного комплексу освітнього компонента

Основу комплексу навчально-методичного забезпечення вивчення освітнього компонента складають: робоча та навчальна програма з освітнього компонента; тести для проведення комплексної контрольної роботи,

конспекти лекцій; завдання для самостійної роботи; підручники та посібники, зазначені у списку літератури та інформаційні ресурси.

13. Рекомендована література **Нормативно-правові акти**

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою Української РСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - ст.38
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. - додаток до № 51. - ст.1122
4. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012, із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013 та № 353-VII від 20.06.2013.
5. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 № 791aXII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - №16. - ст.198.
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - ст.19
8. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. №3356- XII Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 36. - ст.361
9. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 27. - ст.218
10. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. - ст.115 31
11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
12. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III (Редакція станом на 05.03.2015) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №23. - ст.176

13. Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до витрат : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
14. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337
15. Положення про розслідування та облік нещасних випадків не виробничого характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. № 270.
16. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.
17. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 246 від 21.02.2022р.
18. Наказ МОЗ України № 246 від 21.02.2022 "Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпеки факторів виробничого середовища...»".
19. Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (№ 2697-VIII від 28.02.2019)
20. Закон України "Про відходи" (№ 187/98-ВР).
21. Наказ Про затвердження Правил охорони праці для працівників театрів і концертних залів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0078-10#Text>

Основна

- 1.Лапін.В.М. «Безпека життєдіяльності людини» Навч. посіб. — 5-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2002, — 183 с.
2. Желібо Є.П., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Каравела, 2008.- 288с.
3. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. Чорна О. Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 276 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Atamanchuk_Petro/Bezpeka_zhyttiediiialnosti.pdf?PHPSESSID=a09b8maor6k7c7a61go9mgmi21
- 4.Конституція України. Основний закон. - К., 1996.
- 5.Про систему громадського здоров'я: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2023.-№ 26. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>
- 6.Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України. - К., 1993. - №4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
- 8.Про охорону праці: Закон України. - К., 1992. №49

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

9. Кодекс законів про працю: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

10. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. - Х.: Факт, 2005. - 348 с.

<http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/safety/bgd.pdf>

11. Екстрена та невідкладна медична допомога : навчальний посібник / Бодулев О. Ю., Дикий О. М., Могильник А. І. та ін. ; заг. ред.: Шкурупія Д. А. – 2-ге вид. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 240 с. – іл., табл.

<https://nk.in.ua/pdf/1710r.pdf>

12. Геврик Є.О. Охорона праці: навч. посіб.- К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003.- 280с.

13. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Безпека життєдіяльності та Охорона праці: навч. посіб. - Дніпро, 2020. – 388 с.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/423594.pdf

14. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.

http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gandzyuk-osnovy_ohorony_prac.pdf

15. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.

16. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навч. посіб. - Львів: 2022. – 219 с.

17. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. – 215с.

18. Левченко О.Г, Землянська О.В., Праховнік Н.А., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності та цивільний захист. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. - 267с.

19. Культура безпеки: навч. посібн. / С. Р. Артем'єв, О. Д. Малько, О. П. Шароватова, О. В. Бригада, Б. М. Цимбал, О. С. Ковальов, О. В. Ільїнський – Х.: НУЦЗУ, 2020. - 172 с.

20. Анатомія, фізіологія та безпека життєдіяльності у хореографії: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері, М. М. Лехолетова. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 55 с.

Додаткова

1. Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини [Електронний ресурс]: навч. посіб. – 2-е вид., стереотип. – К.: МАУП, 2006. – 232с.

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/osn_bgd.pdf

2. Осипенко С.І. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник / С.І. Осипенко, О.В. Ткач. – Київ : ДСНС, 2019. – 48 с.]. Режим доступу:

<https://dsns.gov.ua/upload/1/2/8/7/2/2020-6-16-3-zaxist-isamopomic-a5.pdf>.

3. Запорожець О.І. Цивільний захист / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов та ін. – К. : «Центр навчальної літератури», 2019. – 264 с. Режим доступу:

<https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/6/3/7/2/2019-9-14-civil-zahyst-zaporozhez.pdf>

4. Нежива С.М., Башкірова В.В., Фактори ризику травматизму в хореографії. Науковий журнал «Танцювальні студії» – Київ, 2023. – Том 6 № 1. – с 88-95. <http://dancestudios.knukim.edu.ua/issue/view/16899>

5. Нежива С.М., Неділько В.В., Психологічний аспект безпеки життєдіяльності: Сучасні виклики та стратегії взаємодії. Науковий журнал «Габітус» – Одеса, 2023. – № 50. – с 167-170. <http://habitus.od.ua/50-2023>

6. Нежива С.М. Філософська інтерпретація безпеки життєдіяльності. Науковий вісник «Гілея» – Київ, 2023. – Випуск 184-185(№5-6). – с 25-29. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=277>

7. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Інтеграція педагогічних, та медичних підходів у системі охорони здоров'я: перспективи та виклики. X Міжнародна науково-практична конференція – Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. – sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). – с 87-92

8. Бобровник Ю.В., Неділько В.В., Нежива С.М. Попередження травматизму у хореографії. X Міжнародна науково-практична конференція – Торонто, Канада, 26-28 липня 2023. – sci-conf.com.ua (у розділі «Архіви конференцій»). – с. 93-97.

9. Д.В. Зеркалов Навчальний посібник БЖД та ООП, 2016р., Київ, ТОВ «Основа», 2016р.

10. І.В. Кочін Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях К.: "Здоров'я", 2005 р.

11. Т.Є. Стиценко Безпека життєдіяльності. навч. Посіб. Харків, 2018 р.

12. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч.посіб. – К.:Житомир, 2016.- 214 с.

https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/530679/mod_resource/content/1/Osnovy_okhorony_pratsi.pdf

13. Збірник. Законодавство України про охорону праці. - К.: Основа, 2010. – 4 томи.

14. Князь В.П., Павленко М.М., Степаненко О.В. «Охорона праці в галузі».

15. Гогіташвілі Г.Г., Дзюндзюк В.Б. «Безпека життєдіяльності».

16. ДСТУ Б В.2.7-145:2009 «Покриття підлогові полімерні. Загальні технічні умови».

17.ДБН В.2.2-5:2021 «Приміщення і споруд культурно-видовищних закладів».

18.ДСТУ Б В.2.6-80:2022 «Покриття підлогові дерев'яні та з деревних матеріалів».

19. Загальні вимоги ДСанПіН 3.3.6.037-99 щодо безпеки робочих місць.
20. ДСанПіН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень"
21. ДБН В.2.5-67:2023 "Опалення, вентиляція та кондиціонування".
22. ВООЗ. Концепція "Єдине здоров'я". (2021). [who.int/health-topics/one-health](https://www.who.int/health-topics/one-health)
23. МОЗ України. Санітарні правила для театрів та концертних закладів.
24. Кліматична безпека та здоров'я. Національна доповідь України (2021). chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf
25. ДБН В.2.5-67:2023 «Опалення, вентиляція та кондиціонування».
26. ДСТУ Б EN 15251:2011 «Критерії внутрішнього мікроклімату...».
27. ВООЗ. «WHO guidelines for indoor air quality: dampness and mould» (2009). <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289041683>
28. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (затверджена розпорядженням КМУ № 820-р від 08.11.2017)
29. ДСТУ (Національні стандарти) на матеріали та вироби.
30. Сайт проекту "Julie's Bicycle" (<https://juliesbicycle.com/>)
31. Офіційний сайт журналу "Performance Research" (Taylor & Francis Online): <https://www.tandfonline.com/journals/rprs20>
32. Спецвипуск: «On Trees» (Том 17, Випуск 4, 2012) <https://www.tandfonline.com/toc/rprs20/17/4>
33. Спецвипуск: «On Water» (Том 26, Випуск 3, 2021) <https://www.tandfonline.com/toc/rprs20/26/3>
34. Нежива С.М., Бобровник Ю.В., Неділько В.В. Геополітичне значення України: вплив на глобальну арену. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» – Дрогобич, 2023. – № 66 том 1 . – с 41-44. <http://www.apfn-journal.in.ua/66-2023>